

Přechod absolventů středních škol na trh práce - I. etapa

Srovnání situace absolventů učebních a maturitních oborů

Ing. Jana Trhlíková

Praha 2015

Úvod.....	3
1.1 Předmět analýzy a cíle šetření	4
1.2 Sběr dat a použitá metodologie.....	4
1.3 Popis souboru	5
2. Přejchod absolventů středních škol na trh práce a terciárního vzdělávání	8
2.1 Přejchod absolventů středních škol na trh práce	8
2.2 Vstup na trh práce a do terciárního vzdělávání - podle kategorií vzdělání.....	9
2.3 Nezaměstnanost absolventů středních škol	10
3. Původní volba oboru a úrovně vzdělání	12
3.1 Faktory ovlivňující volbu oboru na střední škole	12
3.1.1 Důvody volby oboru	13
3.1.2 Subjekty ovlivňující volbu oboru	15
3.2 Původní volba úrovně (kategorie) vzdělání	17
3.2.1 Důvody volby učební/maturitní úrovně vzdělání.....	17
4. Spokojenost absolventů se získaným vzděláním a kompetencemi.....	20
4.1 Spokojenost se zvoleným oborem	20
4.2 Důvody nespokojenosti se zvoleným oborem	20
4.3 Spokojenost se zvolenou úrovní (kategorií) vzdělání	23
4.4 Hypotetická opakovaná volba oboru i úrovně vzdělání.....	25
4.5 Hodnocení studia a úrovně získaných kompetencí.....	27
5. Studijní a pracovní záměry absolventů	30
5.1 Studijní a pracovní plány budoucích absolventů středních škol	30
5.2 Studijní záměry absolventů středních škol	31
5.2.1 Obor dalšího studia	31
5.2.2 Připravenost absolventů pro pokračování ve vzdělávání.....	32
6. Uplatnění absolventů ve vystudovaném oboru	34
6.1 Zájem absolventů o práci v oboru	34

6.2 Důvody odchodu za prací do jiného oboru	35
6.3 Původní zájem o studium oboru a zájem uplatnit se v oboru	37
6.4 Hodnocení možnosti získat zaměstnání v oboru	38
7. Hledání zaměstnání.....	39
7.1 Strategie hledání zaměstnání	39
7.2 Způsoby řešení problémů se získáním zaměstnání	40
7.3 Mobilita absolventů středních škol.....	41
8. Co absolventům chybí pro úspěšný vstup na trh práce?	43
8.1 připravenost pro vstup na trh práce - kompetence.....	43
8.2 Konkrétní znalosti a dovednosti, které absolventům pro uplatnění na trhu práce chybí.....	44
8.2.1 Absolventi učebních oborů (kategorie H)	44
8.2.2 Absolventi maturitních oborů (kategorie M)	46
Závěry.....	50
Použitá literatura a zdroje.....	53

Přechod absolventů středních škol na trh práce - I. Etapa. Srovnání situace absolventů učebních a maturitních oborů

Ing. Jana Trhlíková

Vydal Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Praha 2015

Korektura: Oddělení pro publikační a informační činnost

1. ÚVOD

Přechod absolventů středních škol do zaměstnání nebo do terciárního vzdělávání představuje významný bod na jejich vzdělávací a profesní dráze. Mladí lidé po skončení přípravy na povolání patří ke skupinám, které jsou nejvíce ohroženy vysokou nezaměstnaností, a to zejména z důvodu nedostatečné praxe. Rizikové postavení absolventů na trhu práce a jejich větší závislost na aktuální ekonomické situaci potvrdila i nedávná ekonomická krize. Od jejího počátku v roce 2008 vzrostla míra nezaměstnanosti absolventů středních škol na několikanásobně vyšší hodnoty než před krizí a navzdory příznivější ekonomické situaci a poklesu míry nezaměstnanosti k úplnému návratu k původním hodnotám v kategorii absolventů středních škol zatím nedošlo. Na druhou stranu z vývoje míry nezaměstnanosti v posledních letech je zřejmé, že úspěšnost absolventů středních škol na trhu práce nezávisí nejen na celkové ekonomické situaci, ale do jisté míry i na úrovni získaného vzdělání a vystudovaném oboru. V této souvislosti se stále více pozornosti zaměřuje na otázku, jaká by měla být příprava absolventů škol, aby jejich uplatnitelnost na trhu práce byla co nejlepší, a to jak ve smyslu vzdělanosti i oborové struktury, tak i dostatečné úrovně kompetencí.

Jedním z nástrojů, které mohou pomoci najít odpověď na uvedené otázky, je mapování úspěšnosti přechodu absolventů středních škol na trh práce. Sledování probíhá v rámci ČR na několika úrovních. První úroveň tvoří systematické a pravidelné zjišťování míry nezaměstnanosti absolventů škol, které umožňuje na základě „tvrdých dat“ porovnat nezaměstnanost absolventů podle jednotlivých kategorií vzdělání, oborů i krajů. Tyto údaje ovšem nevypovídají nic o tom, zda absolventi pracují ve vystudovaném oboru, jaké důvody je vedly k odchodu za prací do jiné profese nebo jaké dovednosti a znalosti při vstupu na trh práce postrádají. Z těchto důvodů je třeba doplnit data o míře nezaměstnanosti dalšími údaji, např. na základě šetření absolventů středních škol, které je schopno zmapovat situaci i problémy absolventů podrobněji, identifikovat slabá místa školní přípravy a poskytnout významnou zpětnou vazbu školské sféře.

Důležitost uvedených informací je zřejmá i ze skutečnosti, že významné procento absolventů středních škol po vstupu na trh práce odchází za prací do jiného oboru, a to jak z důvodu nezájmu pracovat ve vystudovaném oboru, tak i nepříznivé situace na trhu práce. Tyto skutečnosti ukazují potřebu dostupnosti kariérových informací, které by umožnily kvalifikovanou volbu vzdělání a zahrnovaly by nejen informace o studovaném oboru a profesi, ale také informace o trhu práce a uplatnění absolventů. Jedním z významných nástrojů, kde je možné informace pro kariérové rozhodování získat, je informační systém www.infoabsolvent.cz.

Výsledky prezentované v této publikaci vycházejí z dotazníkového šetření žáků posledních ročníků středních odborných škol, které bylo realizováno v průběhu roku 2015 v Národním ústavu pro vzdělávání. Zjištění přináší pohled na situaci mladých lidí v závěru studia, tedy v období, které těsně předchází vstupu na trh práce nebo do terciárního vzdělávání. Z hlediska celkové longitudinální koncepce šetření se jedná o první etapu, na kterou naváže dotazování absolventů s odstupem 3 a 6 let od ukončení studia, což umožní komplexní zmapování přechodu absolventů na trh práce.

Publikace je rozdělena do devíti kapitol. **První kapitola** uvádí informace o použité metodologii a sběru dat. **Druhá kapitola** obsahuje úvodní statistický přehled o přechodu absolventů na trh práce i do terciárního vzdělávání a míře nezaměstnanosti. **Třetí kapitola** přináší informace o volbě střední

školy a faktorech, které ji ovlivňují. **Čtvrtá kapitola** se zabývá hodnocením spokojenosti absolventů s jednotlivými aspekty vzdělanostní volby, především se zvoleným oborem, úrovní vzdělání a získanými kompetencemi. **Pátá kapitola** sleduje pracovní a studijní záměry absolventů. **Šestá kapitola** se podrobněji soustřeďuje na zájem absolventů pracovat ve vystudovaném oboru. **Sedmá kapitola** se zabývá strategií hledání zaměstnání a ochotou absolventů stěhovat se, případně dojíždět za prací. **Osmá kapitola** na základě analýzy otevřených odpovědí ukazuje názory absolventů na slabá místa školní přípravy ve vztahu k požadavkům trhu práce. Závěrečná kapitola pak shrnuje nejdůležitější zjištěné výsledky.

1.1 PŘEDMĚT ANALÝZY A CÍLE ŠETŘENÍ

Záměrem úkolu bylo zmapovat situaci budoucích absolventů středních odborných škol v období jejich vstupu na trh práce, případně do terciárního vzdělávání. Data získaná v rámci šetření budou analyzována v několika navazujících etapách. V této první fázi se analýza zaměřila především na zpětné zhodnocení získaného vzdělání a pracovní a studijní záměry absolventů, a to v porovnání absolventů středního vzdělání s výučním listem (kategorie H) a středního vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M). Konkrétně se šetření zaměřilo na následující oblasti:

- **Původní motivace žáků k volbě oboru školy a maturitní nebo učební úrovně vzdělání**
- **Spokojenost absolventů se vzdělanostní volbou a důvody případné nespokojenosti se zvoleným oborem, resp. kategorií vzdělání**
- **Zjištění studijních a pracovních plánů**
- **Zájem absolventů o práci ve vystudovaném oboru a důvody snahy uplatnit se mimo obor**
- **Hodnocení možností uplatnění získaného vzdělání na trhu práce**
- **Strategie hledání zaměstnání**
- **Jaké konkrétní dovednosti chybí absolventům pro vstup na trh práce?**

1.2 SBĚR DAT A POUŽITÁ METODOLOGIE

Šetření se zaměřilo na žáky posledních ročníků středních odborných škol v období těsně před ukončením studia. Navazuje na průzkumy, které byly již dříve realizovány v Národním ústavu pro vzdělávání. Design šetření vychází z longitudinálního přístupu, kdy data za každého absolventa jsou sbírána opakovaně v několika následných časových bodech, což umožňuje sledovat konkrétní studijní a profesní dráhy absolventů a porovnat změny v jejich postavení i názorech v průběhu nejdůležitějších let přechodového období. V rámci koncepce šetření byly stanoveny tři časové body, ve kterých jsou žáci a absolventi opakovaně dotazováni, a to v závěru studia na střední škole a následně tři a šest let od ukončení studia. Toto šetření tedy představuje první etapu realizace dlouhodobého výzkumného záměru.

Sběr dat byl realizován v průběhu roku 2015. Výběr vzorku byl proveden jako stratifikovaný, a to z hlediska kategorie vzdělání i skupin oborů. Nejprve byl vybrán vzorek středních škol, tak aby struktura budoucích absolventů, tedy žáků posledních ročníků, odpovídala celkové reálně existující struktuře žáků z hlediska kategorie vzdělání a oborů středních škol. Vybrané školy byly osloveny se

žádostí o spolupráci při realizaci šetření. Následně byly vytvořeny formuláře pro sběr elektronických kontaktů žáků na školách.¹ Celkem bylo získáno 7836 e-mailových kontaktů na žáky. Dále byl připraven elektronický dotazník. Samotný sběr dat, včetně dvou urgencí, probíhal během dubna až června 2015. Získáno bylo 2905 dotazníků, což představuje 37 % návratnost.

1.3 POPIS SOUBORU

Výběrový soubor zahrnuje odpovědi 2905 respondentů – žáků posledních ročníků středního odborného vzdělání. Z celkového počtu tvoří z hlediska kategorií vzdělání 606 (20,8 %) budoucí absolventi středního vzdělání s výučním listem kategorie H, 49 absolventi středního vzdělání s OV a MZ – kategorie L0 (1,7 %), 30 absolventů nástavbového studia (1,0 %) a 2220 (76,4 %) absolventi středního vzdělání s maturitní zkouškou – kategorie M. Podrobná struktura vzorku v rozdělení podle kategorií vzdělání a skupin oborů je uvedena v tabulce 1.1.

Tab. 1.1: Struktura výběrového souboru – podle kategorií vzdělání a skupin oborů

Skupina oboru	Obory stř. vzd. s výučním listem (H)		Obory stř. vz. s odborným výcvikem a maturitní zkouškou (L0)		Nástavbové studium (L5)		Obory stř. vzdělání s MZ (M)		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
16 Ekologie a životní prostředí		0,0%		0,0%		0,0%	26	1,2%	26	0,9%
18 Informatické obory		0,0%		0,0%		0,0%	196	8,8%	196	6,7%
21 Hornictví a hornická geologie, hut. a slévár.		0,0%		0,0%		0,0%	1	0,0%	1	0,0%
23 Strojírenství a strojírenská výroba	117	19,3%	3	6,1%	3	10,0%	116	5,2%	239	8,2%
26 Elektrotechnika, telekom. a VT	62	10,2%	1	2,0%		0,0%	216	9,7%	279	9,6%
28 Technická chemie a chemie silikátů		0,0%		0,0%		0,0%	12	0,5%	12	0,4%
29 Potravinářství a potravinářská chemie	63	10,4%		0,0%		0,0%		0,0%	63	2,2%
31 Textilní výroba a oděvnictví		0,0%		0,0%		0,0%	2	0,1%	2	0,1%
33 Zpracování dřeva a výroba hudebních nástrojů	13	2,1%		0,0%		0,0%	4	0,2%	17	0,6%
34 Polygrafie, zpracování papíru, filmu a fotografie		0,0%		0,0%		0,0%	8	0,4%	8	0,3%
36 Stavebnictví, geodézie a kartografie	59	9,7%		0,0%		0,0%	199	9,0%	258	8,9%
37 Doprava a spoje	1	0,2%		0,0%		0,0%	39	1,8%	40	1,4%

¹ Z důvodu splnění všech požadavků ochrany osobních údajů bylo poskytnutí elektronického kontaktu žáků dobrovolné a žáci svým podpisem stvrdili souhlas s oslovením v rámci realizace šetření.

39 Speciální a interdisciplinární obory	1	0,2%	29	59,2%		0,0%	7	0,3%	37	1,3%
41 Zemědělství a lesnictví	28	4,6%		0,0%		0,0%	77	3,5%	105	3,6%
53 Zdravotnictví		0,0%		0,0%		0,0%	21	0,9%	21	0,7%
63 Ekonomika a administrativa		0,0%		0,0%		0,0%	404	18,2%	404	13,9%
65 Gastronomie, hotelnictví a turismus	163	26,9%	3	6,1%	23	76,7%	243	10,9%	432	14,9%
66 Obchod	30	5,0%		0,0%	4	13,3%		0,0%	34	1,2%
68 Právo, právní a veřejnosprávní činnost		0,0%		0,0%		0,0%	204	9,2%	204	7,0%
69 Osobní a provozní služby	69	11,4%	13	26,5%		0,0%		0,0%	82	2,8%
72 Publicistika, knihovnictví a inform.		0,0%		0,0%		0,0%	27	1,2%	27	0,9%
75 Pedagogika, učitelství a sociální práce		0,0%		0,0%		0,0%	172	7,7%	172	5,9%
78 Obecně odborná příprava		0,0%		0,0%		0,0%	208	9,4%	208	7,2%
82 Umění a užité umění		0,0%		0,0%		0,0%	36	1,6%	36	1,2%
Obor neuveden		0,0%		0,0%		0,0%	2	0,1%	2	0,1%
Celkový součet	606	100%	49	100%	30	100%	2220	100%	2905	100%

S ohledem na nízké zastoupení respondentů v kategoriích L0 a L5 byly jako předmět analýzy vybrány pouze kategorie maturitních oborů (kategorie M) a učebních oborů (kategorie H).²³

Pro přehlednost uvádíme v následujícím textu podrobný seznam kategorií, včetně těch, které v publikaci nejsou samostatně analyzovány.

Středoškolské vzdělání – bez výučního listu a maturity

Kategorie J – Střední nebo střední odborné vzdělání bez maturity i výučního listu

Jde o střední odborné (profesní) vzdělání, které je ukončeno závěrečnou zkouškou. Absolventi získají vysvědčení (ne výuční list ani maturitu). Délka vzdělání je 2 roky.

Kategorie C – Praktická škola

Jde o obory vzdělání pro žáky s těžšími a kombinovanými formami zdravotního postižení. Příprava je neprofesní, zaměřená na poskytování základních dovedností pro život, absolventi získají vysvědčení (ne výuční list). Délka vzdělání je 1 nebo 2 roky.

Středoškolské vzdělání – s výučním listem

Kategorie H – Střední odborné vzdělání s výučním listem

Jde o profesní přípravu v tradičních učebních oborech středních odborných učilišť. Absolventi získají

² Kategorie L5 – tedy nástavbové studium absolventů učebních oborů byla v relevantních otázkách, které se týkaly volby a absolvování učebního oboru, přiřazena ke kategorii H.

³ V rámci šetření nebyli osloveni absolventi nejnižších kategorií vzdělání (středního vzdělání bez výučního listu i maturity – kategorie J a C), a dále ani kategorie E, a to jak z důvodu nízkého počtu žáků vzdělávajících se v těchto oborech, tak i relativní obtížnosti vyplnění dotazníku pro tyto absolventy a specifik jejich pracovního uplatnění (převažující vstup na tzv. chráněný trh práce apod.).

výuční list a mohou pokračovat v nástavbovém studiu k získání maturity. Délka vzdělání je 3 roky.

Kategorie E – Nižší střední odborné vzdělání s výučním listem

Jde o odborné (profesní) vzdělání v oborech s nižšími nároky na všeobecnou a odbornou přípravu. Absolventi získají výuční list a jsou připraveni pro výkon jednoduchých prací v rámci dělnických povolání. Po absolvování je velmi problematické pokračovat v nástavbovém studiu k získání maturitní zkoušky. Doba přípravy je 2 nebo častěji 3 roky.

Středoškolské vzdělání – s maturitou

Kategorie M – Úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení)

Jde o vzdělávání s profesním charakterem, které připravuje žáky pro střední odborné činnosti a nižší řídicí funkce. Absolventi získají maturitní vysvědčení a mohou pokračovat ve vysokoškolském nebo vyšším odborném vzdělávání. Délka studia je 4 roky.

L/O – Úplné střední odborné vzdělání s maturitou a odborným výcvikem

Jde o střední vzdělání s profesním charakterem, které připravuje žáky pro náročná dělnická povolání a nižší řídicí funkce. Významnou součástí studia je odborný výcvik. Absolventi proto získají maturitní vysvědčení a mohou pokračovat ve vysokoškolském nebo vyšším odborném vzdělávání. Délka studia je 4 roky.

K – Úplné střední všeobecné vzdělání (na gymnáziu)

Příprava má všeobecný neprofesní charakter. Absolventi získají maturitu a jsou připraveni pro vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělávání. Existují tři varianty studia: 4leté, 6leté a 8leté.

Středoškolské vzdělání – konzervatoře

P – Vyšší odborné vzdělání v konzervatoři

Jedná se o studium v uměleckých oborech. Absolventi získají vysvědčení o absolutoriu v konzervatoři a diplom absolventa konzervatoře, za jménem pak mohou uvádět označení DiS. („diplomovaný specialista“). Vzdělání lze ukončit i maturitní zkouškou. Délka většiny oborů trvá 6 let a jsou určeny žákům po splnění povinné školní docházky. Výjimku tvoří obor Tanec, který trvá 8 let a je určen žákům po 5. ročníku základní školy.

L5 – Úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou – nástavbové studium

Jde o střední vzdělání s maturitní zkouškou, které je určeno výhradně pro vyučené ve tříletých učebních oborech. Návaznost oborů (tj. jaký nástavbový obor navazuje na jaký obor vyučení) přitom stanovuje vládní nařízení. Absolventi získají maturitní vysvědčení a mohou pokračovat ve vysokoškolském nebo vyšším odborném vzdělávání. Studium trvá v denní formě 2 roky.

2. PŘECHOD ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL NA TRH PRÁCE A DO TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

2.1 PŘECHOD NA TRH PRÁCE

Přechod mezi vzděláním a profesním uplatněním představuje zásadní životní fázi, je výrazem ekonomického osamostatnění mladého člověka a jeho zařazení na pracovní trh.

JAK JE PŘECHOD ABSOLVENTŮ NA TRH PRÁCE DEFINOVÁN?

- Z pohledu absolventů je přechod do pracovního procesu obdobím měnícího se statusu, během něhož se mladí lidé přesouvají z celodenního vzdělávání do stabilního postavení na trhu práce. Přechod je dokončen v okamžiku, kdy jedinec získá stabilní zaměstnání (Hannan a kol., 2000).
- Z makroekonomického hlediska je období přechodu ukončeno, jakmile je míra nezaměstnanosti kohorty mladých lidí stejná jako nezaměstnanost kohorty dospělých.

Úspěšnost přechodu absolventů na trh práce významně ovlivňuje jejich další pracovní dráhu (Descy, Pascaline – Tessaring, Manfred, 2005). Nezaměstnanost při vstupu na trh práce, zejména dlouhodobá, může negativně ovlivnit zájem a ochotu absolventů aktivně přistupovat k hledání zaměstnání. Omezený přístup absolventů na trh práce také může vést k nežádoucímu přesunu mladých lidí na tzv. sekundární trh práce, který se vyznačuje nestabilním zaměstnáním, nepříznivými pracovními podmínkami, nízkými výděly a neuspokojivými kariérními vyhlídkami. Nejen získání samotného zaměstnání, ale i kvalita zaměstnání je tedy důležitým aspektem úspěšného přechodu na trh práce. Zaměstnání, které nepodporuje rozvoj kompetencí pracovníka, totiž vede k omezení jeho dalších kariérových možností.⁴⁵

Přechod ze školy do zaměstnání je ovlivňován řadou faktorů, k nimž patří kromě ekonomických podmínek i školská soustava, sociální politika a charakteristiky trhu práce. Různé vzdělávací systémy a jejich vazby na trh práce mají odlišné dopady na možnosti přechodu mladých lidí na trh práce. Z tohoto důvodu se způsoby přechodu ze vzdělávání do zaměstnání v jednotlivých zemích EU významně liší.

V rámci vyspělých ekonomik lze rozlišit země s vysoce institucionalizovanými vazbami mezi vzděláváním a trhem práce a země, ve kterých se klade důraz spíše na flexibilitu trhu práce a vazba mezi trhem práce a vzděláváním je volnější (např. Velká Británie).

⁴ Důležitost kvality zaměstnání je zřejmá i z toho, že její sledování a měření se stalo součástí cílů Evropské strategie zaměstnanosti a je ve formě indikátoru CaUJI – Capability Unfriendly Job Index součástí evropského šetření pracovních sil. CaUJI – Capability Unfriendly Job Index se skládá z pěti veličin: 1. nechtěné dočasné zaměstnání, 2. nechtěné zaměstnání na částečný úvazek, 3. zaměstnání na nižší než žádaný úvazek, 4. zaměstnání s přesčasovými hodinami, které jsou nechtěné, protože nejsou placené nebo nahrazované, 5. hledání jiného zaměstnání nebo vedlejšího zaměstnání během vykonávaného zaměstnání.

⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 545/2014 ze dne 15. května 2014, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 577/98, o organizaci výběrového šetření pracovních sil ve Společenství. Úř. věst. L163, 29. 5. 2014, s. 10-14. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1450691769892&uri=CELEX:32014R0545>

V zemích s vysoce standardizovanými systémy odborného vzdělávání charakterizovanými přesně definovanými profesními kvalifikacemi, např. v německém duálním systému nebo v zemích s národními kvalifikačními standardy, je prospěšnost vzdělání a profesní přípravy z hlediska zaměstnatelnosti, stability zaměstnání, ochrany před nezaměstnaností a úspěšné pracovní kariéry (a s tím spojených vyšších výdělků) obvykle vyšší než v zemích s méně integrovanými systémy vzdělávání a zaměstnání a s nižší profesní specializací. Země prvního typu jsou pro přechod mladých lidí do profesního života relativně příznivé, země druhého typu naopak mají systémy vzdělávání a přípravy koncipované otevřeněji z hlediska celoživotního učení (Koucký, Zelenka, 2009).

2.2 VSTUP NA TRH PRÁCE A DO TERCIÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ - PODLE KATEGORIÍ VZDĚLÁNÍ

Úkolem přípravy na středních školách je nejen přímý vstup na trh práce, ale v současné době velmi často i pokračování v terciárním vzdělávání. Profesní a vzdělávací dráha absolventů středních škol je poměrně komplikovaná, zahrnuje jak úspěšné přechody do nástavbového maturitního studia nebo terciárního vzdělávání, tak často i řadu neúspěšných nebo opakovaných vstupů do studia, případně kombinaci různých forem pracovních a studijních aktivit. Vstup na trh práce se tak rozvolňuje a jednoznačná hranice mezi studiem a zahájením pracovní dráhy se do určité míry stírá. Podobný trend se ukazuje i v ostatních zemích EU, kdy mladí lidé nastupují na méně jistá pracovní místa a období jejich přechodu mezi vzdělávacím systémem a pracovním životem se neustále prodlužuje (Hannan, D.F. a kol., 2000).

Podívejme se nejprve na vzdělávací dráhu absolventů středních škol z pohledu statistických údajů.

Příprava žáků **v učebních oborech** kategorie H je přirozeně zaměřena především na přímý vstup do praxe. Vývoj podílů žáků vstupujících do oborů poskytujících vzdělání s výučním listem (kategorie E+H) doznal v posledních letech určitých změn. Zatímco až do roku 2008 podíl těchto žáků klesal (na 30,3 %), v roce 2008/9 došlo k obratu a následně k mírnému nárůstu až na 32,1 % v roce 2012/13. V letech 2013-14 pak znovu došlo k mírnému poklesu, kdy v roce 2014 činil tento podíl 31,01 % (Vojtěch, Paterová, 2015)⁶.

Vyučeným absolventům, kteří se rozhodnou pokračovat ve studiu, umožňuje získání maturitní úrovně vzdělání **nástavbové studium**. Počty absolventů učebních oborů, kteří vstupují do nástavbového studia, v posledních letech poměrně výrazně klesají. Nejvíce žáků bylo přijato do nástavbového studia v roce 2003/4, kdy tento počet dosáhl asi 12 tisíc žáků. Od tohoto roku docházelo ke kolísavému poklesu. Výraznější snížení zájmu o nástavbové studium je zřejmé od roku 2011/12, což je důsledek zavedení nové maturitní zkoušky a výrazné neúspěšnosti žáků nástavbového studia. V roce 2014/15 bylo přijato do denního nástavbového studia jen asi 6,3 tis. žáků, což představuje podíl z vyučených ve výši 26,7 %. Meziročně se jedná o pokles zhruba o 10,5 p. b. (Vojtěch, Paterová, 2015).

Úspěšnost žáků v nástavbovém studiu není vysoká; asi třetina žáků studium nedokončí, často z důvodu nižší motivace nebo náročnosti maturitní zkoušky. V dálkové formě studuje téměř stejný počet žáků. Podíl žáků, kteří studium úspěšně nedokončí, je zde ještě vyšší než v denní formě studia; pohybuje se kolem 50 %.

⁶ Údaj k 30. 9. 2014.

Menší část absolventů nástavbového studia (kolem 35 %) pokračuje dále v terciárním vzdělávání. Zde je ovšem úspěšnost dokončení studia rovněž poměrně nízká a kolem 60 % studium nedokončí (Vojtěch, Paterová, 2015). Přes poměrně vysokou neúspěšnost je možnost získání maturitní, případně i vyšší úrovně vzdělání velmi důležitá. Zajišťuje prostupnost vzdělávání, kdy získání výučního listu není uzavřenou vzdělávací cestou.

Vývoj v kategorii oborů zakončených maturitní zkouškou probíhal opačně. Mírný pokles podílu žáků v učebních oborech se přelil především do nárůstu středního vzdělání s maturitní zkouškou kategorie M, tedy klasických maturitních oborů. V roce 2008/9 dosahoval tento podíl 36,9 %, poté klesl do roku 2012/13 jen na 34,8 % a následně došlo znovu ke zvýšení na 36,4 % v roce 2014. Maturitní obory kategorie M byly původně primárně určeny především pro přípravu absolventů na trh práce. V posledním desetiletí ovšem nadpoloviční podíl pokračuje v terciárním vzdělávání. K vysokoškolskému studiu odchází 56 % absolventů maturitních oborů kategorie M (údaj z roku 2012/13). V posledních letech se tento podíl již nezvyšuje. V letech 2009-12 ovšem asi 28 % z nich před úspěšným ukončením VŠ studia zanechalo. Vzhledem k současnému trendu je ovšem zřejmé, že část z nich se ke studiu vrátí, ať už do stejného nebo jiného oboru, případně ke studiu VOŠ (Pikálková, Vojtěch, Kleňha, 2014).

Maturitní obory s odborným výcvikem - kategorie LO připravují absolventy především pro vstup na trh práce. V této kategorii vzdělání narůstaly počty žáků až do roku 2011, kdy v důsledku zavedení jednotné maturitní zkoušky a poměrně výrazné neúspěšnosti žáků v ní, zájem o toto studium poklesl. Počty absolventů se poté ustálily na přibližně 5-5,8 tis. Ke studiu na vysoké školy vstupuje asi čtvrtina absolventů maturitních oborů s odborným výcvikem, poměrně vysoké procento z nich ovšem studium nedokončí. V letech 2009-12 studium předčasně ukončilo asi 48 % z nich (Pikálková, Vojtěch, Kleňha, 2014).

2.3 NEZAMĚSTNANOST ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL

Absolventi škol vstupující na pracovní trh jsou z hlediska uplatnitelnosti a ohrožení nezaměstnaností jednou z významnějších rizikových skupin. Vstupují na pracovní trh s minimálními pracovními zkušenostmi a dosud nerozvinutými pracovními návyky a musí se uplatnit v konkurenci s již zkušenou pracovní silou. Z tohoto důvodu zároveň patří ke skupinám, u kterých míra nezaměstnanosti velmi citlivě reaguje na nepříznivý ekonomický vývoj.

Nezaměstnanost absolventů škol je popisována dvěma základními ukazateli, kterými jsou míra nezaměstnanosti⁷ a počty uchazečů o zaměstnání (nezaměstnaných absolventů)⁸. Podíváme-li se na

⁷ Míra nezaměstnanosti absolventů je dána poměrem počtu absolventů – uchazečů o zaměstnání (nezaměstnaných absolventů) konkrétního druhu přípravy (kategorie vzdělání), skupiny oborů či oboru vzdělání k celkovému příslušnému počtu absolventů (tj. zaměstnaných, nezaměstnaných i pokračujících v dalším vzdělávání) v daném druhu přípravy (kategorii vzdělání), v dané skupině oborů či v daném oboru vzdělání. Hodnota míry nezaměstnanosti vyjadřuje, kolik procent absolventů dané skupiny oborů zůstane bez zaměstnání. Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů se počítá jako podíl těchto nezaměstnaných absolventů na počtu absolventů. Ukazatel není zcela přesný, protože ve jmenovateli je použit celkový počet absolventů bez ohledu na to, kolik z nich pokračuje v dalším studiu a nepřechází na trh práce. Přesný počet absolventů, kteří skutečně přejdou na trh práce a získají nebo hledají pracovní uplatnění, by však byl statisticky velmi obtížně kvantifikovatelný. Údaj, který uvádíme, tedy vyjadřuje, kolik procent absolventů dané skupiny či kategorie zůstane bez zaměstnání. Ukazatel míry nezaměstnanosti a počtu nezaměstnaných je nutné posuzovat společně. V případě

vývoj těchto ukazatelů v posledních letech, můžeme konstatovat, že nezaměstnanost absolventů středních škol kopíruje celkové trendy v nezaměstnanosti, obecně ale platí, že je vyšší než nezaměstnanost pracovníků s praxí. Zároveň se ovšem výrazně liší jak podle kategorie vzdělání, tak i oborového zaměření.

V období před krizí byla ekonomická situace poměrně příznivá i pro absolventy škol. Od konce roku 2006 jsme mohli pozorovat pokles v počtech nezaměstnaných absolventů, s koncem roku 2008 a příchodem ekonomické recese však došlo ke zlomu. Počty nezaměstnaných absolventů výrazně narostly a absorpce nezaměstnaných absolventů trhem práce byla v důsledku nepříznivých ekonomických podmínek podstatně pozvolnější. V kategorii absolventů s výučním listem rostla míra nezaměstnanosti „čerstvých absolventů“ z 6,9 % v roce 2008 na 13,4 % v roce 2009 a dále na 19,4 % v roce 2010. U absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M) vzrostla z 5,7 % v roce 2008 na 7,8 % v roce 2009 a na 10,6 % v roce 2010. Od roku 2011 došlo k poklesu v počtech nezaměstnaných absolventů, ale již v roce 2013 se objevil opětovný nárůst způsobený zřejmě nezájmem zaměstnavatelů o přijímání nových pracovníků. Od roku 2014 pak spolu s obnovením ekonomického růstu dochází i ke zlepšení situace absolventů a poklesu míry nezaměstnanosti (Úlovec, Vojtěch, 2015).

Míra nezaměstnanosti se poměrně výrazně liší jak podle kategorií vzdělání, tak i podle oborů. V dubnu 2015 dosáhla míra nezaměstnanosti absolventů nejvyšších hodnot v kategorii nižšího středního odborného vzdělání (kategorie E – 21,7 %), dále u absolventů nástavbového vzdělání (kategorie L/5 – 15,2 %) a středního odborného vzdělání s maturitní zkouškou a odborným výcvikem (kategorie L/0 – 13,2 %). Míra nezaměstnanosti absolventů učebních oborů kategorie H činila 12,6 % a byla tedy mírně vyšší než míra nezaměstnanosti klasických maturitních oborů (9,6 %). Nejnižší míra nezaměstnanosti absolventů byla zaznamenána v rámci gymnaziálního vzdělání (kategorie K – 3,8 %). To je ovšem způsobeno především tím, že drtivá většina absolventů gymnázií dále pokračuje ve studiu na vysokých a vyšších odborných školách a na pracovní trh nevstupuje.

hodnocení absolutních počtů nezaměstnaných absolventů je třeba vždy vzít v úvahu i počty žáků v oboru. V oborech, ve kterých se vzdělává vysoký počet žáků, je logicky zpravidla vyšší i počet nezaměstnaných absolventů. Naopak v případě hodnocení míry nezaměstnanosti může dojít ke zkreslení u oborů s minimálními počty žáků. Zde míra nezaměstnanosti enormně narůstá již při nízkém počtu absolventů, kterým se nepodařilo získat pracovní uplatnění.

⁸ Pramen: Data - Portál MPSV, statistiky nezaměstnanosti, absolventi a mladiství celkem (tj. do 2 let od úspěšného ukončení studia), zpracování NÚV. Počty nezaměstnaných absolventů jsou v obecné rovině dlouhodobě sledovány úřady práce a vykazovány MPSV v měsíčních statistikách nezaměstnanosti. Detailněji je tato cílová skupina dále monitorována v pololetních statistikách absolventů vždy k 30. září a k 30. dubnu příslušného roku. Hodnoty ze září jsou vždy vyšší, protože v této době dochází ke kumulaci nezaměstnaných absolventů. Hodnoty z dubna lépe zachycují situaci absolventů na trhu práce, neboť představují určitý rovnovážný stav, kdy v průběhu několika předchozích měsíců již došlo k absorpci absolventů z června předchozího roku trhem práce.

Tab. 2.1: Míra nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů (údaje za duben)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Střední vz. s VL – E+H	6,9%	13,4%	19,4%	18,7%	16,7%	27,4%	17,8%	13,7%
Střední vz. s VL – kat. E	12,7%	25,3%	32,1%	31,3%	29,2%	35,6%	26,0%	21,7 %
Střední vz. s VL – kat. H	6,2%	12,0%	17,7%	17,1%	15,1%	26,2%	16,5%	12,6 %
Střední vz. s MZ a odb. výcvikem - L/O	7,5%	10,5%	17,0%	16,0%	12,4%	19,3%	14,2%	13,2%
Nástavbové vz. - L5	8,0%	13,1%	21,7%	20,6%	17,6%	29,6%	29,6 %	15,2%
Střední vz. s MZ - M	5,7%	7,8%	10,6%	11,4%	9,0%	14,8%	14,8 %	9,6%

Zdroj: Úlovec, M., Vojtěch, J.

Ve srovnání s dubnem 2014 došlo v roce 2015 k poklesu míry nezaměstnanosti ve všech sledovaných kategoriích vzdělání. Snižování míry nezaměstnanosti absolventů je, a do budoucna zřejmě bude, posilováno i dalšími faktory. Výraznou roli hraje demografický pokles, který se projevuje ve snížení celkového počtu absolventů. Zatímco v roce 2010 bylo v rámci středního vzdělávání evidováno 108 622 absolventů (včetně nástaveb), v roce 2014 poklesl počet absolventů na 84 876 osob. Stárnutí populace zároveň povede k vyšší potřebě nahradit pracovníky odcházející do důchodu. Projevuje se zde také širší přístup k terciárnímu vzdělávání, který vede k růstu podílu absolventů pokračujících ve vzdělávání a oddálení jejich přímého vstupu na trh práce.

Snížení počtů vykazovaných nezaměstnaných absolventů středních škol je ovlivněno i statistickými faktory. Zavedení státní maturitní zkoušky se projevilo v tom, že neúspěšní maturanti, kteří se přihlásí k evidenci na úřadech práce, nejsou vykazováni mezi nezaměstnanými absolventy středních škol, protože nemají dokončené střední vzdělání. Vzhledem k tomu, že maturitní zkouškou neprojdou spíše slabší žáci, u kterých je zároveň větší pravděpodobnost nezaměstnanosti, lze předpokládat, že tito mladí lidé se nyní častěji ocitají v evidenci úřadů práce jako osoby s pouze základním vzděláním, což statisticky snižuje počty nezaměstnaných absolventů středních škol (Úlovec, Vojtěch, 2015).

3. PŮVODNÍ VOLBA OBORU A ÚROVNĚ VZDĚLÁNÍ

3.1 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLBU OBORU NA STŘEDNÍ ŠKOLE

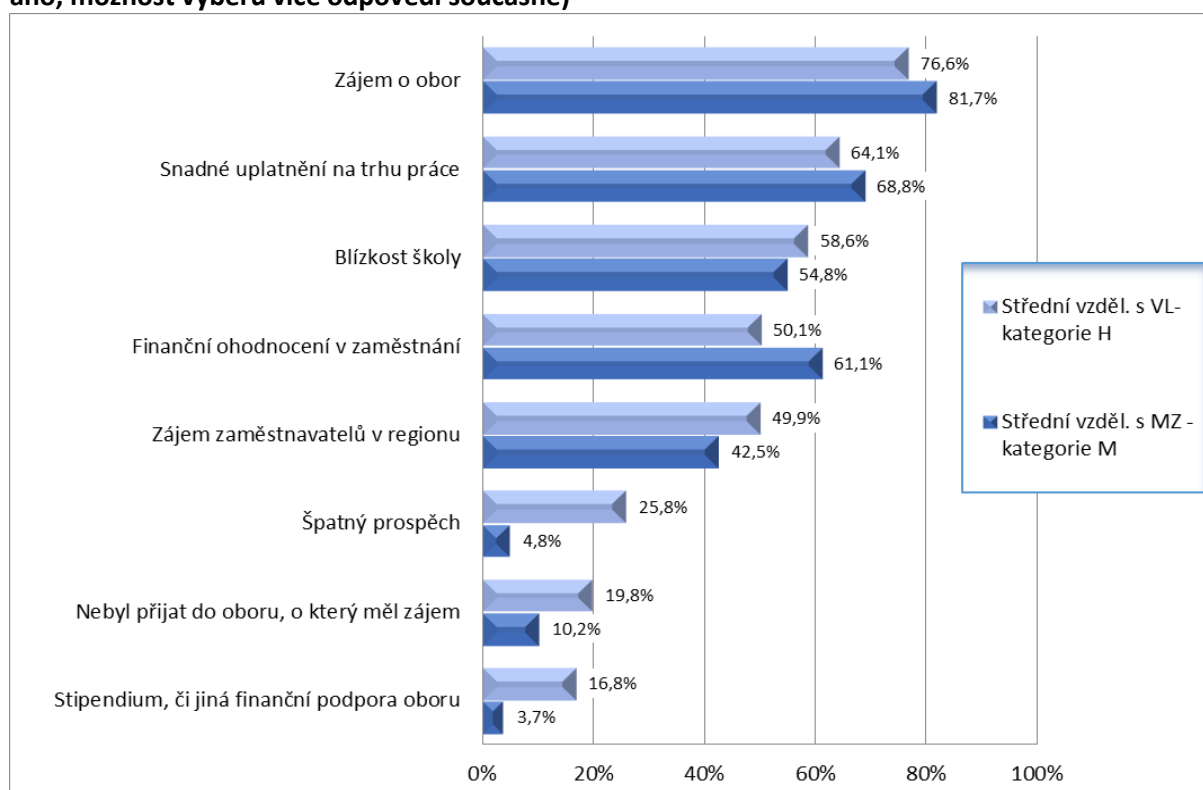
Volba oboru a tedy v podstatě budoucího profesního zaměření představuje zásadní kariérové rozhodnutí. Představa žáků o tom, jakému oboru by se měli věnovat, vzniká zpravidla postupně a je ovlivňována celou řadou faktorů, jak na straně samotného žáka, tak i trhu práce nebo školského systému a jeho vzdělávací nabídky. Určitou roli v rozhodování žáků hrají přirozeně i rodiče nebo širší sociální okolí, škola, poradenské instituce a další. V rámci našeho průzkumu jsme se zaměřili na konkrétní faktory, které podle názoru samotných absolventů, ovlivnili volbu jejich oborového zaměření.

3.1.1 DŮVODY VOLBY OBORU

Zaměříme-li se na důvody volby oboru studovaného na střední škole, pak jak v kategorii učebních i maturitních oborů je **nejpodstatnějším motivačním faktorem zájem o obor**, který rozhodně ovlivnil, či spíše ovlivnil 76,6 % budoucích žáků učebních oborů a 81,7 % žáků maturitních oborů SOŠ. Častěji si tedy na základě svého zájmu volí obor žáci vstupující do maturitních oborů, naopak budoucí učňové častěji vstupují do oborů, o které vůbec nemají zájem (6,8 % oproti 3,9 %).

Druhým nejčastějším motivačním faktorem pro výběr oboru je snadné uplatnění na trhu práce, které rozhodně nebo spíše ovlivnilo výběr oboru u 64,1 % žáků učebních oborů a 68,8 % žáků maturitních oborů. **Nadpoloviční většina** budoucích učňů i žáků maturitních oborů **zvažuje** při výběru oboru **blízkost a dopravní dostupnost školy** (58,6 % žáků vstupujících do učebních oborů a 54,8 % budoucích žáků maturitních oborů), třetina až čtvrtina přitom uvádí, že blízkost školy je pro ně „rozhodně důležitá“. Očekávané **finanční ohodnocení v zaměstnání motivuje při výběru oboru častěji žáky vstupující do maturitních (61,1 %) než učebních oborů (50,1 %)**. Naopak zájem zaměstnavatelů v regionu zohledňují při své volbě mírně častěji žáci učebních oborů (49,9 % oproti 42,5 %).

Obr. 3.1: Důvody volby oboru studovaného na střední škole (v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano, možnost výběru více odpovědí současně)

Žáci učebních oborů jsou při výběru oboru mnohem více limitováni špatným prospěchem. Ten omezil výběr oboru asi u 25,8 % žáků (oproti 4,8 % žáků maturitních oborů). **Nepřijetí do původně zvoleného oboru** vedlo k nutnosti výběru náhradního oboru 19,8 % budoucích žáků učebních oborů (oproti 10,2 % žáků maturitních oborů).

V posledních letech se stále častěji objevují nabídky stipendií poskytovaných kraji, jejichž cílem je finančně motivovat žáky k volbě nedostatkových oborů žádaných na trhu práce. Stipendium nebo jiná finanční podpora ovlivnila jako jeden z motivačních faktorů výběr oboru u 16,8 % budoucích žáků učebních oborů.⁹

Shrneme-li uvedená zjištění, pak nejvýznamnějšími důvody pro volbu oboru jsou zájem o obor (76,6 % v kategorii učebních oborů a 81,7 % u maturitních oborů) a snadné uplatnění na trhu práce (64,1 %, resp. 68,6 %). Více než polovinu žáků učebních i maturitních oborů ovlivňuje blízkost školy (58,6 % u učebních oborů, resp. 54,8 % u maturitních oborů). Žáci vstupující do maturitních oborů jsou častěji motivováni předpokládaným finančním ohodnocením v oboru (61,1 % oproti 50,1 % u učebních oborů), naopak žáci učebních oborů mírně častěji berou v úvahu poptávku zaměstnavatelů přímo v regionu (49,9 % oproti 42,5 %). Budoucí učňové jsou při výběru oboru podstatně více limitováni horším prospěchem a nepřijetím do původního oboru, na druhou stranu se zde začíná projevat motivace prostřednictvím stipendií.

Tab. 3.1: Důvody volby oboru studovaného na střední škole (v % odpovědí)¹⁰

		Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Celkový součet
Střední vzděl. s VL- kategorií H	Zájem o obor	41,4%	35,2%	16,6%	6,8%	100,0%
	Snadné uplatnění na trhu práce	19,9%	44,2%	26,5%	9,4%	100,0%
	Finanční ohodnocení v zaměstnání	11,4%	38,6%	35,2%	14,7%	100,0%
	Zájem zaměstnavatelů v regionu	15,6%	34,3%	37,8%	12,3%	100,0%
	Blízkost školy	29,5%	29,1%	24,1%	17,3%	100,0%
	Špatný prospěch	6,9%	18,9%	31,9%	42,3%	100,0%
	Nebyl přijat do oboru, o který měl zájem	11,4%	8,3%	12,0%	68,3%	100,0%
	Stipendium, či jiná finanční podpora oboru	7,1%	9,7%	23,7%	59,4%	100,0%
Střední vzděl. s MZ - kategorií M	Zájem o obor	38,3%	43,4%	14,5%	3,9%	100,0%
	Snadné uplatnění na trhu práce	17,6%	51,2%	23,9%	7,3%	100,0%
	Finanční ohodnocení v zaměstnání	14,8%	46,4%	29,4%	9,5%	100,0%
	Zájem zaměstnavatelů v regionu	8,4%	34,1%	43,8%	13,7%	100,0%

⁹ Jedná se o žáky, kteří končili učební obor ve školním roce 2014/15. Vstupovali tedy do učebního oboru zpravidla ve šk. roce 2012/13.

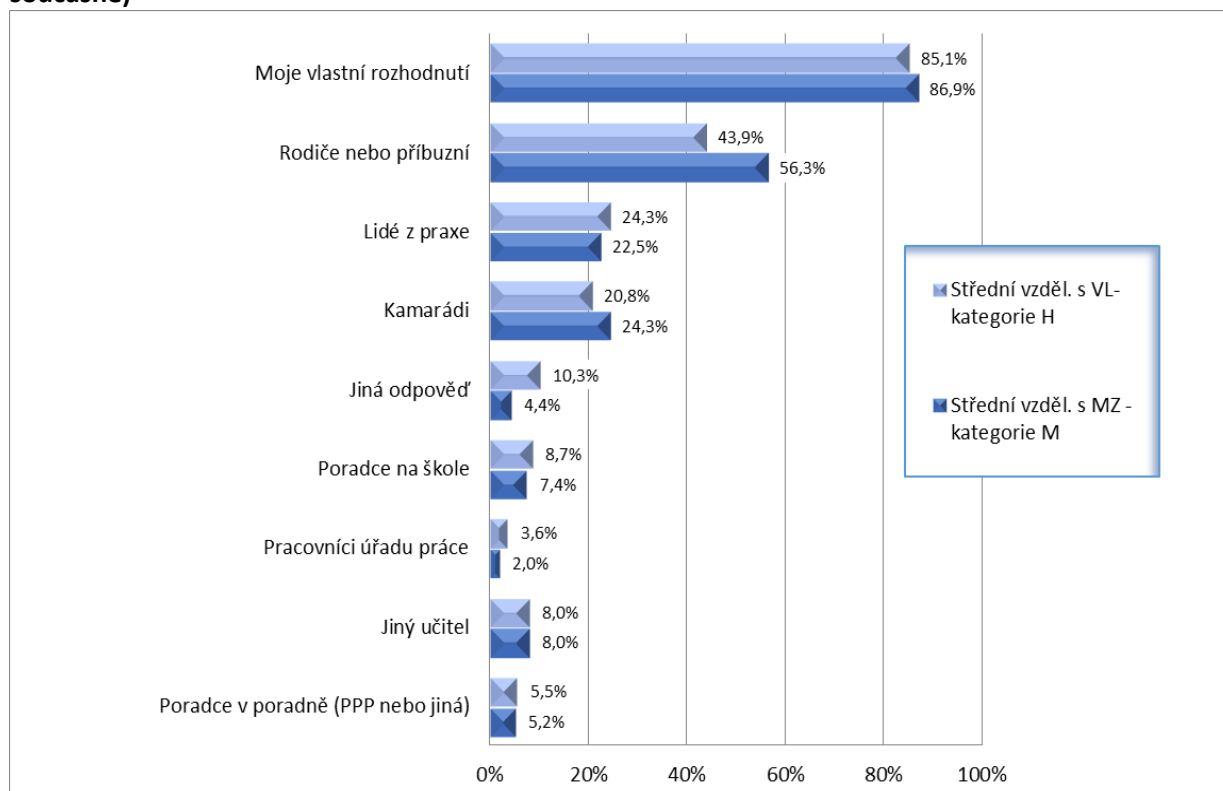
¹⁰ Podíváme-li se blíže na faktory, kde žáci odpověděli, že je rozhodně ovlivnily (viz tabulka), pořadí se změnilo. Na prvním místě u vyučených i budoucích žáků maturitních oborů je zájem o obor, na druhém místě pak blízkost školy. Na třetím pak s poněkud větším odstupem uplatnění na trhu práce. Finanční ohodnocení a zájem zaměstnavatelů berou žáci a jejich rodiče v úvahu, nejsou ale těmi rozhodujícími faktory.

	Blízkost školy	26,3%	28,5%	22,9%	22,3%	100,0%
	Špatný prospěch	0,6%	4,2%	20,0%	75,2%	100,0%
	Nebyl přijat do oboru, o který měl zájem	4,7%	5,4%	9,5%	80,3%	100,0%
	Stipendium, či jiná finanční podpora oboru	1,0%	2,7%	14,9%	81,4%	100,0%

3.1.2 SUBJEKTY OVLIVŇUJÍCÍ VOLBU OBORU

Volba oboru je zpravidla poměrně složitý a dlouhodobý proces, na kterém se podílí řada subjektů. Žáci jsou ovlivňováni jak rodiči, příbuznými nebo přáteli, tak i poradenskými pracovníky ve školách, v pedagogicko-psychologických poradnách nebo na úřadech práce, případně dalšími učiteli nebo pracovníky z praxe. V rámci šetření jsme zjišťovali, jaké subjekty rozhodnutí žáků nejvíce ovlivnily.

Obr. 3.2: Subjekty ovlivňující volbu oboru (v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano, možnost výběru více odpovědí současně)

Nejčastěji žáci uváděli, že výběr oboru **vycházel z jejich vlastního rozhodnutí**. Rozdíl mezi žáky vstupujícími do učebních a maturitních oborů byl v tomto směru zanedbatelný. Výběr oboru na základě vlastního rozhodnutí uvádí 85,1 % žáků vstupujících do učebních oborů a 86,9 % žáků maturitních oborů. Dále výběr oboru poměrně zásadně **ovlivnili rodiče nebo příbuzní**. Rodiče přitom častěji působili na žáky maturitních (56,3 %) než učebních oborů (43,9 %). Rozdíl je ovšem především ve vyšším zastoupení odpovědi „spíše ano“ (38,5 %). Rodiče tedy měli častěji „poradní hlas“, než aby přímo určovali, jaký obor má žák studovat. Podíl těch, kteří uvedli, že rodiče jejich volbu rozhodně ovlivnili, se u žáků maturitních a učebních oborů příliš neliší (17,4 %, resp. 17,8 %).

Relativně větší vliv na rozhodování žáků měli dále **lidé z praxe. Jejich názory, zkušenosti nebo příklad se projevil při výběru oboru** 24,3 % budoucích žáků učebních oborů a 22,5 % v případě maturitních oborů. Podobné procento žáků pak uvedlo, že při rozhodování dali na názory nebo zkušenosti kamarádů.

Z hlediska zapojení poradenských subjektů, žáci nejčastěji uváděli, že na výběr oboru měli **vliv poradci ve škole (8,7 %, resp. 7,4 %) nebo jiní učitelé (8 %), méně často pak poradci v pedagogicko-psychologické poradně (5,05 %, resp. 5,2 %)**. Přímý vliv poradenských institucí a pracovníků na rozhodování o volbě oboru se tedy jeví jako poměrně nízký, ovšem řada žáků při svém rozhodování bere v úvahu informace, které jim pedagogičtí nebo poradenští pracovníci zprostředkovávají. Až následně se pak na základě těchto informací a doporučení rozhodují samostatně nebo s pomocí rodičů.

Tab.: 3.2: Subjekty, které ovlivnily výběr oboru na střední školy (v % odpovědí)

		Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Celkový součet
Střední vzděl. s VL- kategorie H	Moje rozhodnutí	54,4%	30,7%	8,0%	6,9%	100,0%
	Rodiče nebo příbuzní	17,4%	26,5%	25,8%	30,4%	100,0%
	Kamarádi	6,2%	14,6%	28,6%	50,6%	100,0%
	Poradce na škole	2,3%	6,4%	21,1%	70,2%	100,0%
	Jiný učitel	3,0%	5,0%	19,0%	73,0%	100,0%
	Poradce v poradně	1,6%	3,9%	15,3%	79,2%	100,0%
	Lidé z praxe	6,0%	18,3%	17,8%	57,9%	100,0%
	Pracovníci úřadu práce	1,4%	2,1%	13,1%	83,3%	100,0%
	Jiná odpověď	6,1%	4,2%	8,0%	81,7%	100,0%
Střední vzděl. s MZ - kategorie M	Moje rozhodnutí	54,9%	32,0%	9,6%	3,4%	100,0%
	Rodiče nebo příbuzní	17,8%	38,5%	26,8%	16,9%	100,0%
	Kamarádi	4,7%	19,6%	33,5%	42,2%	100,0%
	Poradce na škole	1,6%	5,8%	22,5%	70,1%	100,0%
	Jiný učitel	1,6%	6,4%	22,3%	69,7%	100,0%
	Poradce v poradně	1,0%	4,3%	14,9%	79,9%	100,0%
	Lidé z praxe	3,9%	18,6%	21,2%	56,2%	100,0%
	Pracovníci úřadu práce	0,3%	1,7%	13,9%	84,1%	100,0%
	Jiná odpověď	2,4%	2,0%	9,7%	85,9%	100,0%

Žáci si vybírali obor nejčastěji na základě vlastního rozhodnutí. Takto odpovědělo 85,1 % žáků učebních oborů a 86,9 % žáků maturitních oborů. Jen přibližně 7 % žáků učebních oborů a 3,4 % žáků maturitních oborů uvedlo, že volba oboru rozhodně nebyla jejich vlastním rozhodnutím, a přibližně 8,0 %, resp. 9,6 % že se spíše nejednalo o jejich rozhodnutí. Přibližně polovina žáků vzala v úvahu názor rodičů nebo dalších příbuzných, častěji se přitom nechali ovlivnit budoucí žáci maturitních oborů (56,3 % oproti 43,9 %). Poměrně výrazný vliv na rozhodování o volbě oboru měli dále lidé z praxe (24,3 %, resp. 22,5 %) a kamarádi (20,8 %, resp. 24,3 %). Z hlediska poradenských subjektů měli na rozhodování žáků největší vliv poradci ve škole.

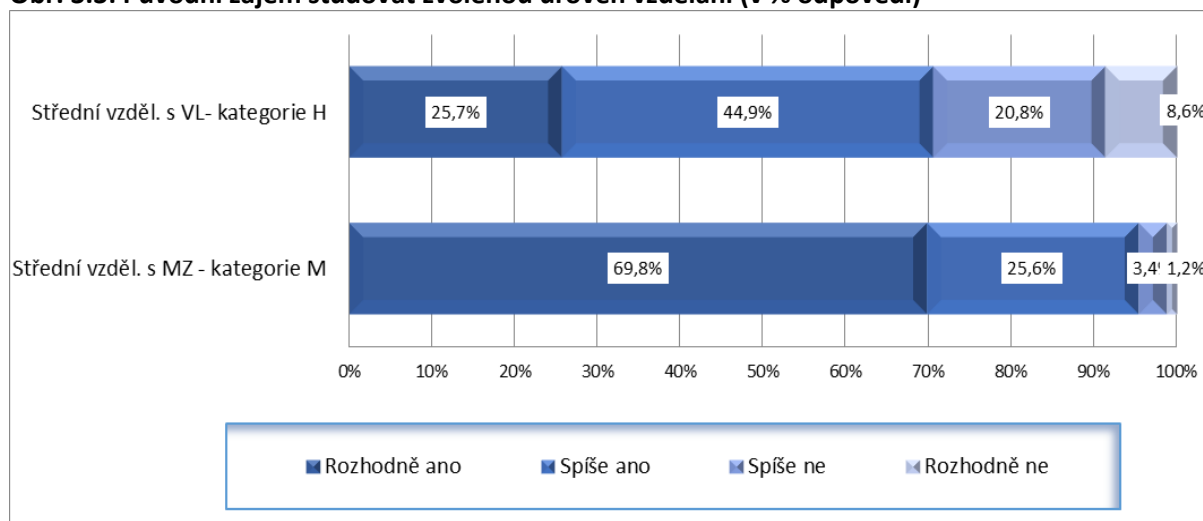
3.2 PŮVODNÍ VOLBA ÚROVNĚ (KATEGORIE) VZDĚLÁNÍ

Důležitým aspektem vzdělanostní volby je kromě výběru vhodného oboru i volba odpovídající kategorie, především učební nebo maturitní úrovně vzdělání. Zatímco některé skupiny oborů se vyučují na více úrovních vzdělání, u jiných je volba oboru těsně spjata i s kategorií vzdělání a obor je možné studovat jen na učební nebo maturitní úrovni. Z důvodu přehlednosti jsme ovšem oba aspekty kariérové volby vyhodnocovaly samostatně.

V kategorii učebních oborů mělo původně zájem jít do učebního oboru kolem 70,6 % žáků (z toho 25,7 % rozhodně ano a dalších 44,9 % spíše ano). Naopak 8,6 % žáků se vyučit rozhodně nechtělo.

V kategorii maturitních oborů je situace výrazně odlišná. Naprostá většina žáků si přála studovat maturitní obor (95,4 % žáků) a jen necelých 5 % odpovědělo záporně (z toho pouze 1,2 % rozhodně nechtělo studovat obor zakončení maturitou).

Obr. 3.3: Původní zájem studovat zvolenou úroveň vzdělání (v % odpovědí)

Žáci maturitních oborů (kategorie M) v naprosté většině studují úroveň vzdělání v souladu se svým původním záměrem – maturitní úroveň si přálo studovat kolem 95 % z nich, naopak z vyučených mělo původně zájem se vyučit jen asi 70 %. Žáci maturitních oborů tak podstatně častěji studují úroveň vzdělání, která je v souladu s jejich původním záměrem a přáním.

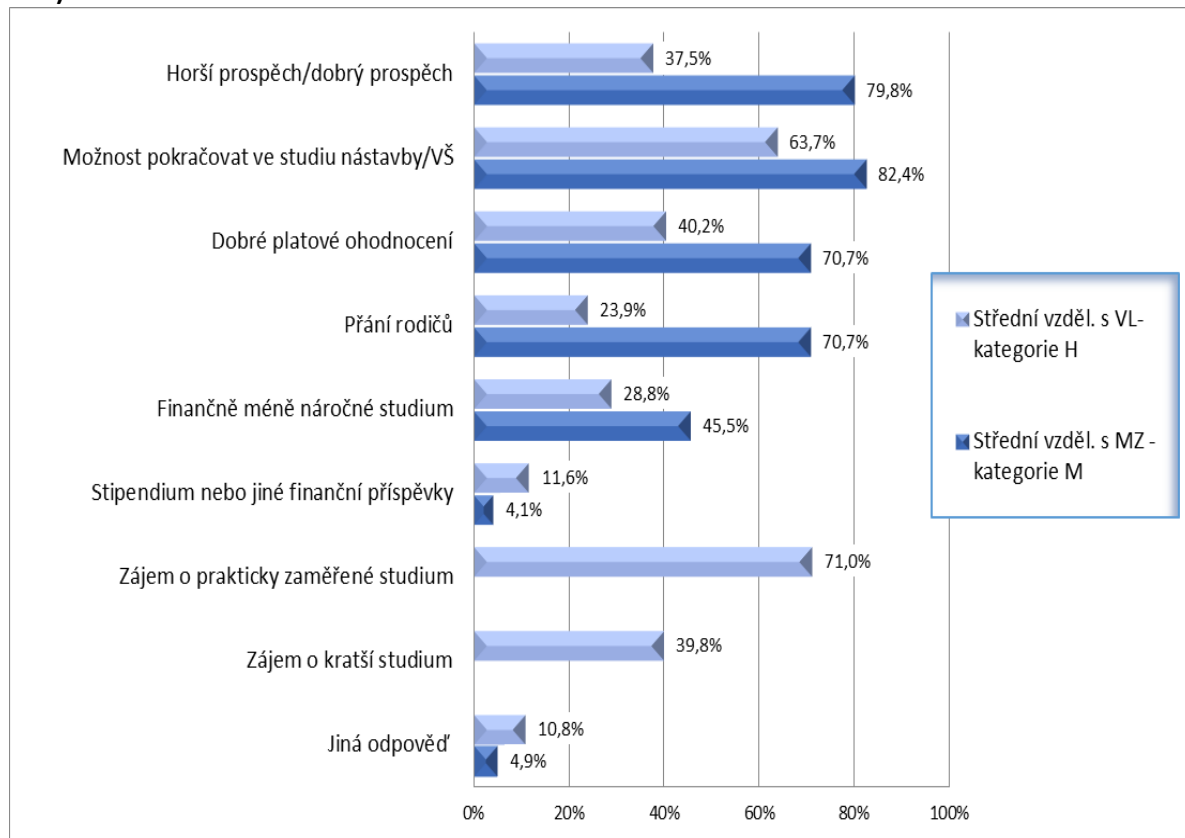
3.2.1 DŮVODY VOLBY UČEBNÍ/MATURITNÍ ÚROVNĚ VZDĚLÁNÍ

Jaké důvody ovlivnily žáky při výběru úrovně vzdělání? Významným faktorem, podle něhož se žáci rozhodovali, zda si zvolit učební nebo maturitní obor, byl **prospěch**, a to v pozitivním i negativním smyslu. Maturitní vzdělání si z důvodu dobrého prospěchu zvolilo necelých 80 % žáků, kteří studovali maturitní obor. Naopak horší prospěch ovlivnil výběr učebního oboru 37,5 % žáků učebních oborů.

Významnou motivací byla pro žáky i **možnost pokračovat v dalším vzdělávání**. Možnost budoucího studia na VŠ, resp. VOŠ vzalo v úvahu při volbě maturitního oboru přibližně 82,4 % těchto žáků. Obdobně asi dvě třetiny budoucích učňů zvažovaly při svém výběru i možnost absolvovat v budoucnu nástavbové maturitní studium (63,7 %). **Dobré platové ohodnocení** bylo motivací především pro

volbu maturitní úrovně vzdělání (70,7 %). Žáci vstupující do maturitních oborů si volili tuto úroveň vzdělání také častěji z důvodu **přání rodičů** (70,7 %). Naopak žáky učebních oborů motivoval častěji **zájem o prakticky zaměřenou výuku** (71,0%) nebo **kratší doba studia** (39,8 %).

Obr. 3.4: Důvody volby učební nebo maturitní úrovně vzdělání (v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano)

Tab.: 3.3: Důvody volby učební nebo maturitní úrovně vzdělání (v % odpovědí)

		Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Celkový součet
Střední vzděl. s VL-kategorie H	Horší prospěch	10,5%	27,0%	29,6%	32,9%	100,0%
	Zájem o prakticky zaměřené studium	30,4%	40,6%	17,2%	11,8%	100,0%
	Zájem o kratší studium	12,0%	27,8%	31,2%	29,0%	100,0%
	Vybral/a jsem si učební úroveň s tím, budu moci získat maturitu v nástavbě	31,4%	32,3%	19,3%	17,0%	100,0%
	Dobry prospěch	x	x	x	x	x
	Možnost pokračovat ve studiu na vysoké škole	x	x	x	x	x
	Dobré platové ohodnocení	11,4%	28,8%	37,0%	22,8%	100,0%
	Přání rodičů	9,5%	14,4%	29,0%	47,1%	100,0%

	Finančně méně náročné studium	8,0%	20,7%	29,5%	41,7%	100,0%
	Stipendium nebo jiné finanční příspěvky	4,1%	7,5%	29,3%	59,1%	100,0%
	Jiná odpověď	6,9%	3,9%	10,3%	78,8%	100,0%
Střední vzděl. s MZ - kategorie M	Horší prospěch	x	x	x	x	x
	Zájem o prakticky zaměřené studium	x	x	x	x	x
	Zájem o kratší studium	x	x	x	x	x
	Vybral/a jsem si učební úroveň s tím, že budu moci získat maturitu v nástavbě	x	x	x	x	x
	Dobry prospěch	38,2%	41,7%	16,4%	3,8%	100,0%
	Možnost pokračovat ve studiu na vysoké škole	48,8%	33,6%	12,4%	5,2%	100,0%
	Dobré platové ohodnocení	26,7%	44,1%	22,6%	6,7%	100,0%
	Přání rodičů	26,7%	44,1%	22,6%	6,7%	100,0%
	Finančně méně náročné studium	15,2%	30,3%	29,5%	25,0%	100,0%
	Stipendium nebo jiné finanční příspěvky	0,8%	3,4%	24,7%	71,2%	100,0%
	Jiná odpověď – škálové hodnocení	2,6%	2,4%	11,9%	83,2%	100,0%

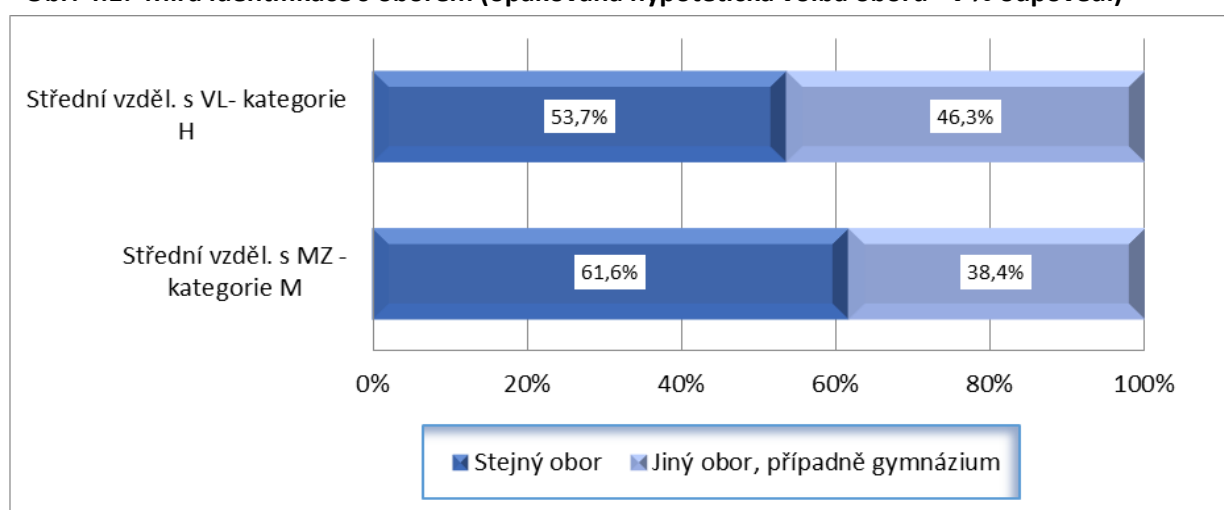
Maturitní obor si žáci volí především s ohledem na svůj dobrý prospěch, možnost pokračovat ve studiu na VŠ, z důvodu předpokladu dobrého platového ohodnocení a rovněž často kvůli přání rodičů. Motivace pro volbu učebního oboru je odlišná. Pro žáky je důležité prakticky zaměřené studium (71,0 %). Často si volí učební obor z důvodu horšího prospěchu (37,5 %) a zájmu o kratší studium. Méně jsou motivováni v tomto směru přáním rodičů nebo očekáváním finančního ohodnocení. I pro ně je ovšem významnou motivací možnost pokračovat v nástavbovém maturitním studiu (63,7 %).

4. SPOKOJENOST ABSOLVENTŮ SE ZÍSKANÝM VZDĚLÁNÍM A KOMPETENCEMI

4.1 SPOKOJENOST SE ZVOLENÝM OBOREM

Součástí zpětného posouzení volby vzdělávací cesty je tzv. **míra identifikace s oborem**. Tento ukazatel je v rámci realizovaných šetření tradičně sledován jako podíl absolventů, kteří by si v případě, že by mohli svoji studijní volbu zopakovat, vybrali stejný obor studia, a vyjadřuje v podstatě spokojenost absolventů se zvoleným oborem. Nízká míra identifikace s oborem tedy odráží nespokojenost absolventů s obsahem studia, s příliš vysokými nebo naopak nízkými nároky, nedostatečnou připraveností pro terciární nebo nástavbové studium, případně negativní zkušenosti s hledáním prvního zaměstnání.

Obr. 4.1: Míra identifikace s oborem (opakovaná hypotetická volba oboru - v % odpovědí)

Míra identifikace s oborem, tedy podíl absolventů středních škol, kteří by si (v případě hypotetické opakované volby) zvolili znovu stejný obor studia, není příliš vysoký. Stejný obor by si vybralo 61,6 % absolventů středního vzdělání s MZ (kategorie M) a 53,7 % absolventů učebních oborů (kategorie H). Více než třetina absolventů maturitních oborů kategorie M a téměř polovina absolventů učebních oborů by tedy raději absolvovala jiný obor.

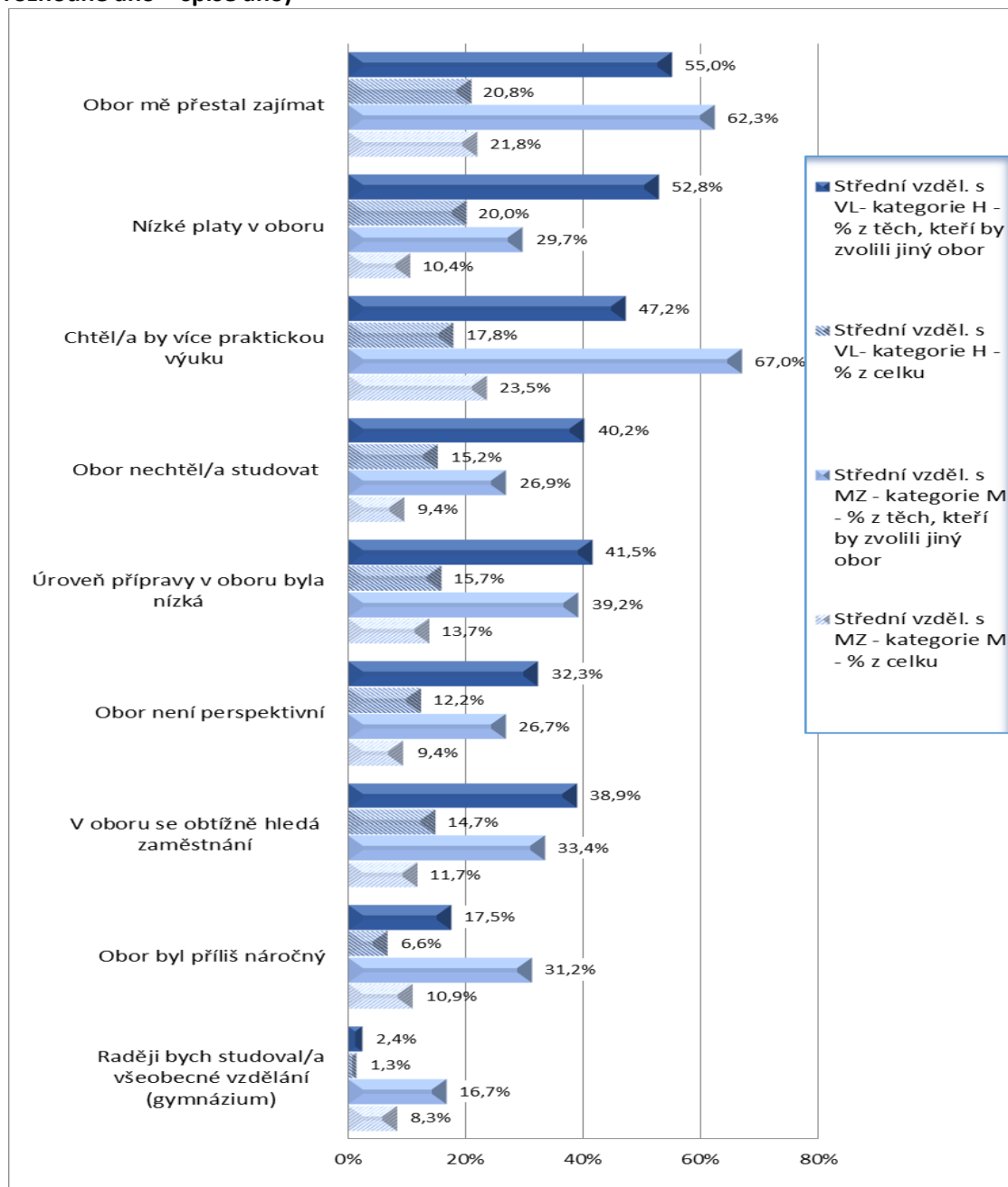
4.2 DŮVODY NESPOKOJENOSTI SE ZVOLENÝM OBOREM

Nízká míra identifikace s oborem může být důsledkem celé řady faktorů.

V kategorii vyučených je nejčastějším důvodem hypoteticky odlišné volby oboru **ztráta zájmu o obor** (55,0 % z těch, kteří by si raději zvolili jiný obor a 20,8 % z celého souboru vyučených). Ta může být způsobena nezralostí nebo změnou zájmů žáka, případně i nedostatečnou informovaností, kdy žák zjistí, že měl o oboru a následném uplatnění mylné nebo nepřesné představy a obor ho vlastně nezajímá. Druhým nejčastěji uváděným důvodem, proč by si vyučení raději zvolili jiný obor, jsou **nízké platy v oboru** (52,8 % z těch, kteří by preferovali jiný obor a 20,0 % z celého souboru vyučených). Dále vyučení uvádějí, že by **dali přednost oboru s více praktickou výukou** (47,2 %). Poměrně vysoké

procento uvádí, že **obor nikdy studovat nechtěli** (40,2 % z těch, kteří by studovali jiný obor a 17,8 % ze všech vyučených). Tato situace je důsledkem skutečnosti, že část budoucích učňů si z důvodu špatného prospěchu nebo nepřijetí na jiný obor musí zvolit náhradní obor. Problémem je, že žáci, kteří o studovaný obor nemají zájem, zpravidla hůře prospívají, častěji ze studia odcházejí, případně si po ukončení studia hledají práci v jiném oboru.

Obr. 4.2: Důvody volby jiného oboru v případě hypotetické opakované volby (v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano)

Další důvody nespokojenosti vyučených s absolvovaným oborem souvisí s **nedostatečnou úrovní přípravy v daném oboru** (41,5 % z těch, kteří by studovali jiný obor) nebo **špatným uplatněním na trhu práce**. Část vyučených uvádí, že by si zvolili jiný obor, protože jejich **obor není perspektivní** (32,2 % z těch, kteří by zvolili jiný obor a 12,2 % z celého souboru vyučených) nebo se v něm **obtížně**

hledá zaměstnání (38,9 % z těch, kteří by změnili obor, a 14,7 % z celého souboru). Menší procento pak uvádí, že studovaný obor byl příliš náročný (17,5 % z těch, kteří by zvolili jiný obor a 6,6 % z celého souboru).

V kategorii maturitních oborů (kategorie M) patří k nejčastějším důvodům, proč by absolventi při hypotetické opakované volbě preferovali jiný obor, **ztráta zájmu o obor** (62,3 % z těch, kteří by zvolili jiný obor a 21,8 % celého souboru absolventů maturitních oborů), která je u vyučených na druhém místě. Dále by poměrně vysoké procento z nich upřednostnilo **obor s více praktickou výukou** (67,0 % z těch, kteří by zvolili jiný obor, 23,5 % z celého souboru). Na třetím místě je mezi důvody preference jiného oboru nespokojenost s **nízkou úrovní přípravy v absolvovaném oboru** (39,2 % z těch absolventů, kteří by zvolili jiný obor a 13,7 % z celého souboru). Relativně často uvádějí jako jeden z důvodů i skutečnost, že **v oboru se obtížně hledá zaměstnání** (33,4 % z těch, kteří by zvolili jiný obor a 11,7 % z celého souboru).

Tab. 4.1: Důvody volby jiného oboru v případě hypotetické opakované volby (v % odpovědí těch, kteří by zvolili jiný obor)

		Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Celkový součet
Střední vzděl. s VL- kategorie H	Obor nikdy nechtěl/a studovat	17,5%	22,7%	34,5%	25,3%	100,0%
	Obor mě přestal zajímat	22,3%	32,8%	22,7%	22,3%	100,0%
	Úroveň přípravy v oboru byla nízká	17,5%	24,0%	33,2%	25,3%	100,0%
	Obor byl příliš náročný	5,7%	11,8%	36,2%	46,3%	100,0%
	Raději bych studoval/a všeobecné vzdělání (gymnázium)	1,2%	1,2%	29,2%	68,4%	100,0%
	Chtěl/a bych více praktickou výuku	21,8%	25,3%	30,1%	22,7%	100,0%
	V oboru se obtížně hledá zaměstnání	17,0%	21,8%	34,1%	27,1%	100,0%
	Obor není perspektivní	9,2%	23,1%	42,4%	25,3%	100,0%
	Nízké platy v oboru	26,6%	26,2%	24,9%	22,3%	100,0%
Střední vzděl. s MZ - kategorie M	Obor nikdy nechtěl/a studovat	8,7%	18,1%	42,5%	30,6%	100,0%
	Obor mě přestal zajímat	23,9%	38,4%	26,1%	11,6%	100,0%
	Úroveň přípravy v oboru byla nízká	11,6%	27,6%	42,2%	18,6%	100,0%
	Obor byl příliš náročný	9,1%	22,1%	43,7%	25,1%	100,0%
	Raději bych studoval/a všeobecné vzdělání (gymnázium)	6,4%	10,3%	22,1%	61,3%	100,0%
	Chtěl/a bych více praktickou výuku	32,3%	34,7%	22,5%	10,5%	100,0%

V oboru se obtížně hledá zaměstnání	11,8%	21,6%	45,4%	21,2%	100,0%
Obor není perspektivní	7,5%	19,3%	49,9%	23,4%	100,0%
Nízké platy v oboru	11,1%	18,6%	45,9%	24,4%	100,0%

Nejdůležitějším důvodem, proč by absolventi učebních i maturitních oborů dali zpětně přednost jinému oboru, je ztráta zájmu o svůj obor (55,0 % maturantů a 62,3 % z vyučených, kteří by si zvolili jiný obor). Dále by především maturanti preferovali obor s více praktickou výukou (67,0 % z těch, kteří by změnili obor). Přibližně třetina z těch absolventů maturitních oborů, kteří by změnili obor, jako jeden z důvodů uvádí příliš velkou náročnost oboru. Část naopak uvádí, že by preferovali všeobecné vzdělání (8,3 % ze souboru maturantů). Naopak nízký plat v oboru - jako důvod hypoteticky jiné volby oboru - uvádí podstatně častěji vyučení než maturanti. Častěji se u vyučených objevuje také důvod, že obor původně studovat nechtěli.

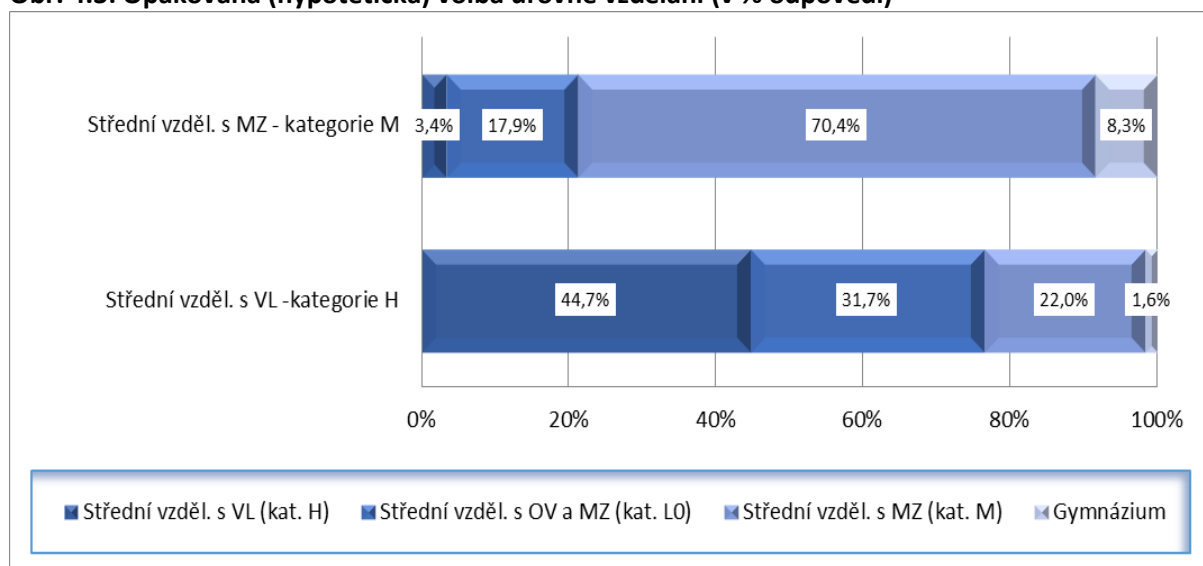
4.3 SPOKOJENOST SE ZVOLENOU ÚROVNÍ (KATEGORIÍ) VZDĚLÁNÍ

Druhým důležitým aspektem kariérové volby žáka je rozhodnutí, jakou úroveň, resp. kategorii vzdělání zvolit. V rámci šetření jsme se opět zaměřili na zpětné hodnocení a položili otázku, jakou kategorii vzdělání by absolventi zvolili při možnosti svoji vzdělanostní volbu zopakovat. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že se jedná o subjektivní hypotetické vyjádření.

Podobně jako při volbě oboru by stejnou kategorií vzdělání častěji znovu zvolili absolventi středního vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M). Tuto kategorii vzdělání by si opět vybralo 70,4 % z nich. Gymnáziu by dalo raději přednost 8,3 % absolventů, zatímco 17,9 % uvedlo, že by preferovali studium středního vzdělání s výučním listem a maturitní zkouškou (kategorie LO). Pouze 3,4 % by si zvolila učební obor.

V kategorii vyučených, byla spokojenost s původní vzdělávací volbou podstatně nižší. Pouze 44,7 % by si znovu zvolilo učební obor, 31,7 % by preferovalo střední vzdělání s odborným výcvikem a maturitní zkouškou (kategorie LO) a 22,0 % studium středního vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M). Okrajově se objevil i hypotetický zájem o gymnázium (1,6 %).

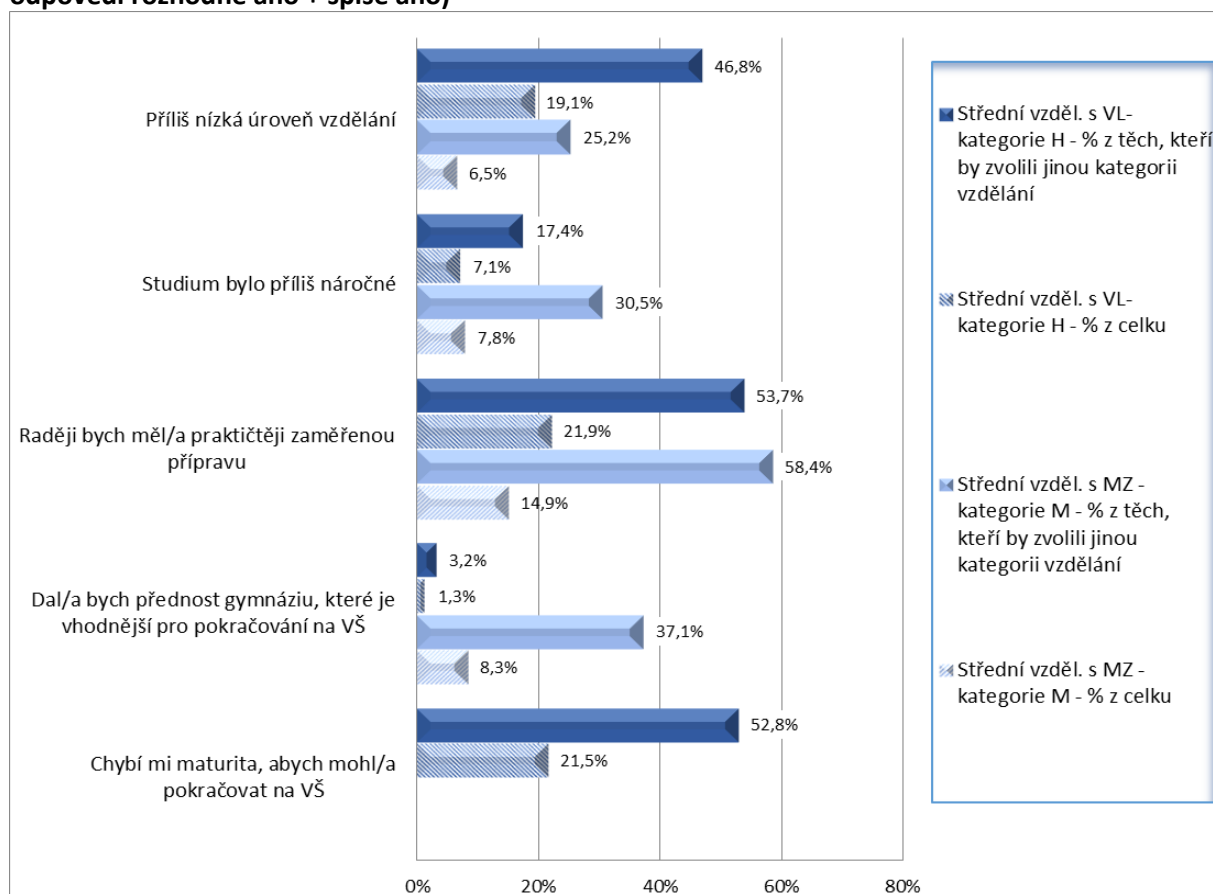
Obr. 4.3: Opakovaná (hypotetická) volba úrovně vzdělání (v % odpovědí)

V souvislosti s uvedenými zjištěními, je třeba zdůraznit, že se jedná o subjektivní vyjádření absolventů, které neznámá, že by absolventi skutečně tuto volbu učinili, ani že by náročnější vzdělávací program zvládli. Na druhou stranu je tento výsledek, zejména u vyučených, zřejmě vyjádřením určité nespokojenosti, která může souviset jak s individuálními důvody, tak i společenskými faktory, jako jsou nižší prestiž, tak i ekonomickými faktory, vyšší mírou nezaměstnanosti, nižším platovým ohodnocením a podobně.

Závěrem můžeme konstatovat, že z hlediska zvolené kategorie vzdělání jsou se svojí volbou tradičně spokojenější absolventi maturitních oborů. Z nich by tento typ studia znovu zvolilo 70,4 %. Naopak u vyučených je podíl těch, kteří by chtěli znovu vstoupit do učební oboru podstatně nižší (44,7 %). Nejčastěji by vyučení dali (hypoteticky) přednost střednímu vzdělání s odborným výcvikem a maturitní zkouškou (31,7 %). Část vyučených by se podle svého vyjádření pokusila o maturitní studium v kategorii M (22,0 %).

Obr. 4.4: Důvody volby jiné kategorie vzdělání v případě hypotetické opakované volby (v % odpovědí rozhodně ano + spíše ano)

V důvodech volby jiné kategorie vzdělání se vyučení a absolventi s maturitou poměrně výrazně liší. Vyučení častěji uvádějí, že důvodem, proč by volili raději jinou úroveň vzdělání, je nízká úroveň vzdělání (46,8 % z těch, kteří by zvolili jiné studium, resp. 19,1 % z celého souboru vyučených). Dále jim chybí maturita, aby mohli pokračovat ve studiu na VŠ (52,9 % z těch, kteří by preferovali jinou úroveň vzdělání, resp. 21,5 % z celého vzorku vyučených).

Absolventi maturitních oborů by volili jinou kategorii vzdělání zejména pro praktičtěji zaměřenou výuku, to se týká především těch, kteří by preferovali střední vzdělání s OV a MZ. Část uvádí, že

studium pro ně bylo příliš náročné (30,5 % z těch, kteří by zvolili jinou kategorii vzdělání, což je 7,8 % z celého souboru maturantů v kategorii M). Obdobné procento by naopak dalo přednost všeobecnému vzdělání na gymnáziu (35,2 % z těch, kteří by změnili kategorii vzdělání, což činí asi 8,3 % z celku maturantů).

Tab. 4.2: Důvody volby jiné kategorie vzdělání v případě hypotetické opakované volby (v % odpovědí těch, kteří by zvolili jinou kategorii vzdělání)

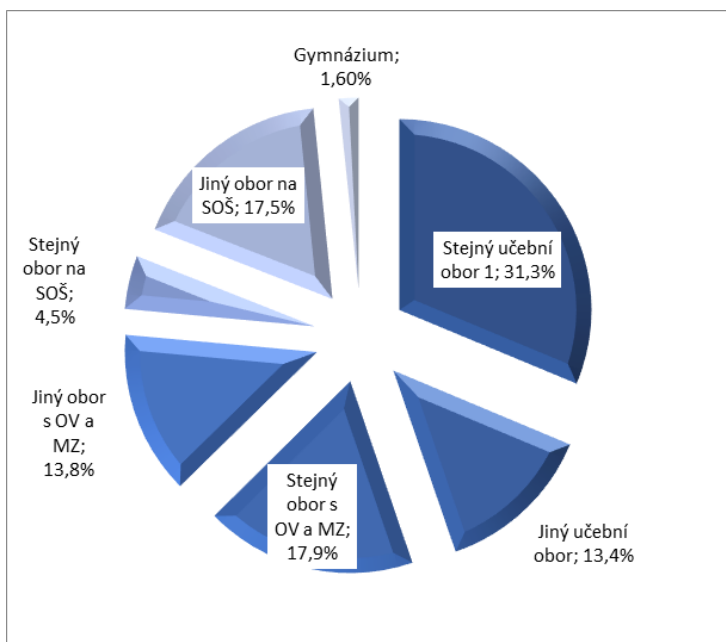
		Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Celkový součet
Střední vzděl. s VL – kategorie H	Příliš nízká úroveň vzdělání	13,7%	33,1%	37,9%	15,3%	100,0%
	Studium bylo příliš náročné	6,5%	10,9%	44,1%	38,5%	100,0%
	Raději bych měl/a praktičtěji zaměřenou přípravu	20,6%	33,1%	29,4%	16,9%	100,0%
	Dal/a bych přednost gymnáziu, které je vhodnější pro pokračování na VŠ	2,0%	1,2%	49,2%	47,6%	100,0%
	Chybí mi maturita, abych mohl/a pokračovat na VŠ	22,0%	30,9%	24,0%	23,2%	100,0%
	Jiný důvod	8,9%	10,0%	13,3%	67,8%	100,0%
Střední vzděl. s MZ - kategorie M	Příliš nízká úroveň vzdělání	6,8%	18,4%	45,3%	29,5%	100,0%
	Studium bylo příliš náročné	9,5%	21,0%	41,2%	28,3%	100,0%
	Raději bych měl/a praktičtěji zaměřenou přípravu	26,2%	32,2%	25,3%	16,3%	100,0%
	Dal/a bych přednost gymnáziu, které je vhodnější pro pokračování na VŠ	19,8%	17,3%	19,2%	45,7%	100,0%
	Chybí mi maturita, abych mohl/a pokračovat na VŠ	x	x	x	x	x
	Jiný důvod	7,0%	5,7%	12,7%	74,7%	100,0%

4.4 HYPOTETICKÁ OPAKOVANÁ VOLBA OBORU I ÚROVNĚ VZDĚLÁNÍ

Volba oboru a kategorie vzdělání, jak již bylo zmíněno, je často vzájemně provázána. Některé obory je možné absolvovat pouze na učební nebo maturitní úrovni, zatímco jiným se mohou žáci věnovat na více úrovních nebo kategoriích vzdělání.

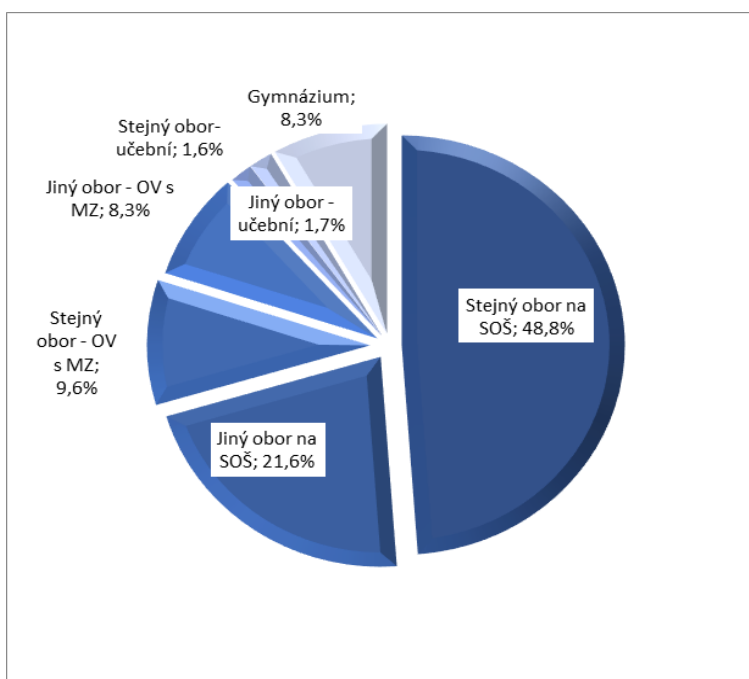
Podíváme-li se na hypotetickou opakovanou volbu oboru i kategorie vzdělání zároveň, pak ze skupiny vyučených by svoji vzdělanostní volbu zopakovalo 31,3 %, kteří by si zvolili jak stejný obor, tak i vyučení. Jiný učební obor by si pak zvolilo hypoteticky asi 13,4 % vyučených. Stejný nebo podobný obor, ovšem na úrovni středního vzdělání s OV a MZ, by si zvolilo 17,9 % z nich, jiný obor na této úrovni pak 13,8 %. Studiu maturitního oboru na SOŠ by dalo přednost kolem 22 % vyučených, z toho většina by zároveň změnila i obor studia (17,5 %).

Obr. 4.5: Opakovaná (hypotetická) volba oboru i úrovně vzdělání – vyučení kategorie H (v % odpovědí)

V kategorii absolventů středních odborných škol je spokojenost s volbou oboru i kategorie vzdělání vyšší než u vyučených, což se promítá do vyššího podílu absolventů, kteří by svoji vzdělanostní volbu nezměnili a vybrali by si jak stejný obor, tak i kategorii vzdělání (48,8 %). Přibližně pětina absolventů maturitních oborů kategorie M (21,6 %) by si opět zvolila studium na stejné úrovni, ovšem jiný obor studia. Více prakticky zaměřené studium středního vzdělání s OV a MZ by si při hypotetické volbě vybralo asi 18 % absolventů, z toho přibližně každý druhý by zároveň změnil i obor studia (8,3 %).

Obr. 4.6: Opakovaná (hypotetická) volba úrovně vzdělání – absolventi maturitních oborů kategorie M (v % odpovědí)

Podíl vyučených, kteří by v případě hypotetické opakované volby nezměnili ani obor studia, ani kategorii vzdělání, je poměrně nízký, dosahuje jen asi jedné třetiny (31,3 %). Dalších 13,4 % vyučených by si vybralo jiný učební obor. Naopak jiné vzdělání jak z hlediska oboru, tak i kategorie, by upřednostnila přibližně třetina vyučených (32,9 %). Ve skupině maturantů (v kategorii M) je spokojenost větší. Svoji vzdělanostní volbu z hlediska oboru i kategorie by zopakovala téměř polovina z nich (48,8 %). Jiný obor i jinou kategorii vzdělání by si zvolilo asi 10,0 % z nich.

4.5 HODNOCENÍ STUDIA A ÚROVNĚ ZÍSKANÝCH KOMPETENCÍ

Absolventi středních škol jsou připravováni pro vstup na trh práce jednak osvojením tzv. profesních kompetencí, které se vážou k určitému povolání nebo profesi, jednak tzv. klíčových kompetencí, k nimž řadíme například schopnost se rozhodovat, pracovat v týmu nebo komunikovat. Klíčové kompetence představují znalosti a dovednosti, které jsou široce přenositelné a zvyšují uplatnitelnost a flexibilitu pracovníků napříč obory. Jejich osvojení je dlouhodobý proces, který se neomezuje pouze na formální vzdělávání, ale k rozvoji těchto kompetencí dochází i na základě praxe.

Důležitou součástí zpětného hodnocení vzdělání je zjištění úrovně kompetencí, které žáci v průběhu studia na střední škole získali. Z výsledků šetření vyplývá, že absolventi středních škol hodnotí úroveň přípravy a jednotlivé vybrané kompetence převážně příznivě. V této souvislosti je ale třeba zdůraznit, že uvedené hodnocení je založeno na subjektivním posouzení absolventy a odráží se v něm nejen skutečně získaná úroveň znalostí a dovedností, ale i rozdílné nároky, které jsou v průběhu vzdělávací a profesní dráhy na žáky kladeny. Nejde tedy o porovnání reálné úrovně znalostí a dovedností, ale spíše o to, jak odpovídají v relaci k očekávání absolventů.

Podíváme-li se nejprve na celkovou úroveň školní přípravy na střední škole, pak pozitivně ji hodnotí především absolventi středních odborných škol zakončených maturitní zkouškou (kategorie M). Kladně se vyjádřilo 86,6 % z nich, z toho 24,0 % ji hodnotí velmi dobře a 62,6 % spíše dobře. Jen asi 2,2 % hodnotí studium velmi špatně.

V kategorii vyučených je celkové hodnocení mírně horší. Pozitivně celkovou úroveň školní přípravy ohodnotilo 78,6 % dotázaných, což je o 8.p.b. méně než u maturantů. Přitom asi 21,4 % ji považuje za velmi dobrou a 57,2% za spíše dobrou. Podíl těch, kteří hodnotí přípravu jako velmi špatnou, dosahuje asi 5,3 %, což je ve srovnání s absolventy kategorie M téměř dvojnásobek.

Zaměříme-li se podrobněji na žebříček jednotlivých kompetencí, pak v rámci sledované baterie absolventi posuzují nejlépe **odborné teoretické znalosti**. Pozitivně se o jejich úrovni vyjádřilo 89,6 % absolventů maturitních oborů a 85,3 % vyučených. Rozdíly mezi sledovanými kategoriemi jsou tedy poměrně nevýrazné.

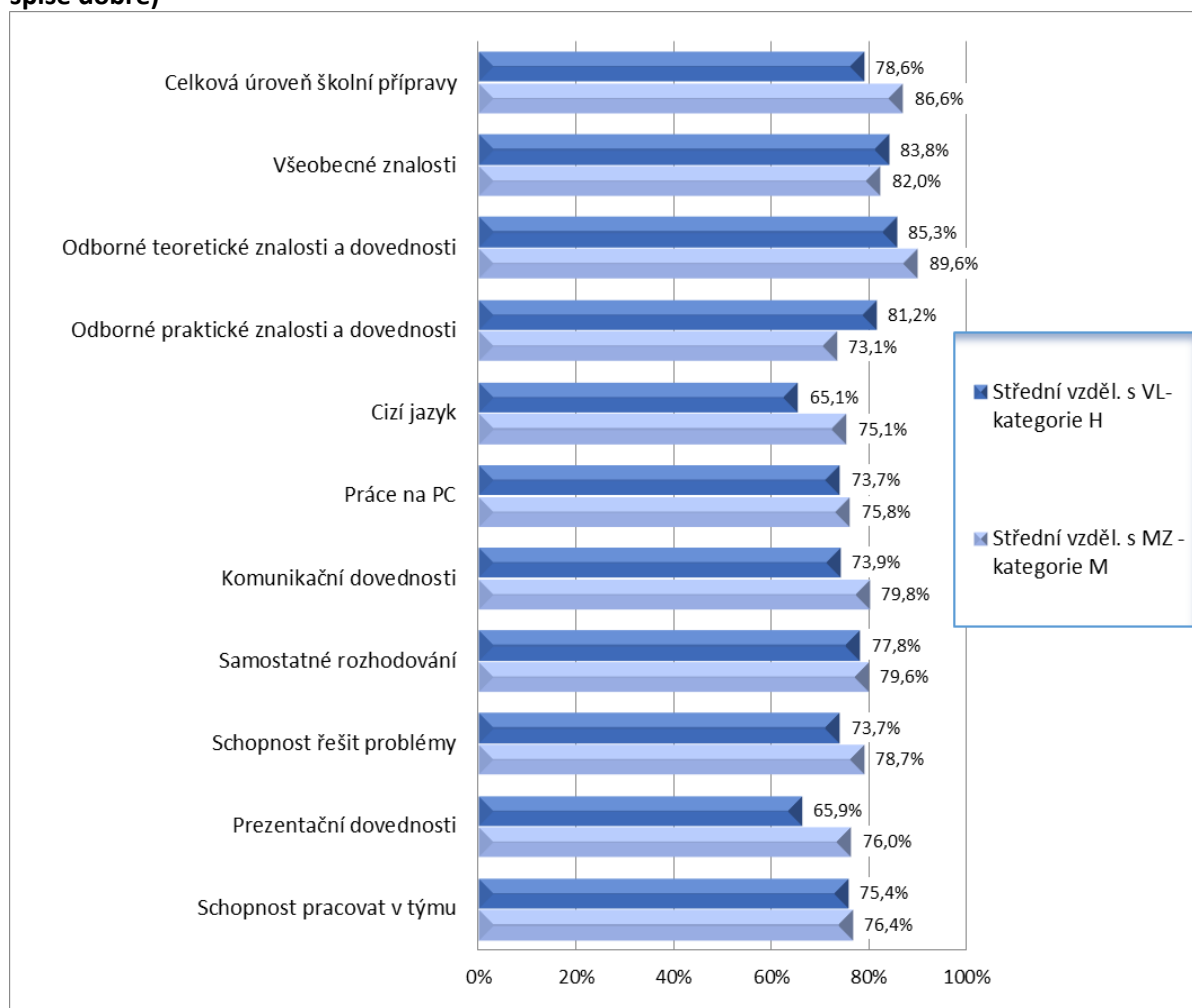
Na druhém místě v žebříčku je kladně posuzována i **úroveň všeobecných znalostí**, které hodnotí pozitivně 83,8 % vyučených a 82,0 % absolventů maturitních oborů. V této souvislosti je třeba připomenout, že hodnocení se vztahuje k očekávání absolventů. Nižší hodnocení absolventů

maturitních oborů tedy neznámá reálně nižší úroveň všeobecných znalostí, ale může odrážet např. nespokojenost s úrovní přípravy pro vysokoškolské studium a podobně.

Na třetím místě najdeme **odborné praktické znalosti a dovednosti**, které hodnotí lépe vyučení (81,2 %) než absolventi maturitních oborů (73,1 %). Jak absolventi maturitních oborů, tak i vyučení dále poměrně příznivě posuzují získanou **úroveň schopnosti pracovat na PC** (75,8 %, resp. 73,7 %).

Znalosti cizího jazyka tradičně patřily k hůře hodnoceným kompetencím. V současnosti se ovšem hodnocení zlepšuje, a to zejména v kategorii absolventů maturitních oborů, z nichž je spokojeno se **znalostí cizího jazyka** 75,1 %. U vyučených je tento podíl nižší - 65,1 %. V zásadě ale i zde došlo k mírnému zlepšení. V šetření realizovaném v roce 2012, kdy byli dotazováni absolventi z roku 2008/9 s odstupem 3 let od ukončení školy, hodnotilo úroveň cizího jazyka kladně jen 62 % vyučených a 66 % absolventů maturitních oborů kategorie M.

Obr. 4.7: Hodnocení úrovně kompetencí získaných na střední škole (v % odpovědí velmi dobře + spíše dobře)

Klíčové kompetence jsou hodnoceny rovněž převážně kladně. O získané úrovni **komunikačních dovedností** se kladně vyjádřilo 79,8 % absolventů maturitních oborů a 73,9 % vyučených. Na přibližně obdobné úrovni je hodnocení **schopnosti řešit problémy** (78,8 % kladných hodnocení u absolventů maturitních oborů a 73,8 % u vyučených) a hodnocení schopnosti **samostatně se rozhodovat** (79,6 % spokojených u maturitních oborů a 77,8 % u vyučených). Rovněž **schopnost pracovat v týmu** je

posuzována podobně. **Prezentační dovednosti** považuje za dobré nebo velmi dobré kolem 76,0 % absolventů maturitních oborů. Ve skupině vyučených je toto hodnocení ovšem výrazně slabší – kladně se vyjádřilo jen 65,9 %.

Tab. 4.3: Hodnocení úrovně kompetencí získaných na střední škole (v % odpovědí)

		Rozhodně dobře	Spíše dobře	Spíše špatně	Rozhodně špatně	Celkový součet
Střední vzděl. s VL - kategorie H	Celková úroveň školní přípravy	21,4%	57,2%	16,0%	5,3%	100,0%
	Všeobecné znalosti	21,0%	62,8%	12,9%	3,4%	100,0%
	Odborné teoretické znalosti a dovednosti	36,6%	48,7%	11,5%	3,2%	100,0%
	Odborné praktické znalosti a dovednosti	40,2%	41,0%	13,9%	5,0%	100,0%
	Cizí jazyk	18,6%	46,5%	24,4%	10,5%	100,0%
	Práce na PC	25,3%	48,3%	19,0%	7,3%	100,0%
	Komunikační dovednosti	23,4%	50,5%	21,0%	5,1%	100,0%
	Samostatné rozhodování	28,7%	49,1%	17,8%	4,4%	100,0%
	Schopnost řešit problémy	27,1%	46,5%	19,8%	6,5%	100,0%
	Prezentační dovednosti	19,0%	46,9%	27,3%	6,7%	100,0%
	Schopnost pracovat v týmu	30,9%	44,6%	17,0%	7,5%	100,0%
Střední vzděl. s MZ - kategorie M	Celková úroveň školní přípravy	24,0%	62,6%	11,2%	2,2%	100,0%
	Všeobecné znalosti	19,2%	62,7%	15,8%	2,2%	100,0%
	Odborné teoretické znalosti a dovednosti	39,9%	49,8%	8,5%	1,8%	100,0%
	Odborné praktické znalosti a dovednosti	31,0%	42,2%	21,5%	5,4%	100,0%
	Cizí jazyk	25,6%	49,4%	18,9%	6,1%	100,0%
	Práce na PC	26,8%	49,0%	20,2%	4,0%	100,0%
	Komunikační dovednosti	27,5%	52,3%	17,4%	2,8%	100,0%
	Samostatné rozhodování	29,8%	49,8%	16,0%	4,4%	100,0%
	Schopnost řešit problémy	29,8%	48,9%	16,6%	4,7%	100,0%
	Prezentační dovednosti	26,8%	49,2%	19,6%	4,4%	100,0%
	Schopnost pracovat v týmu	29,3%	47,1%	18,1%	5,5%	100,0%

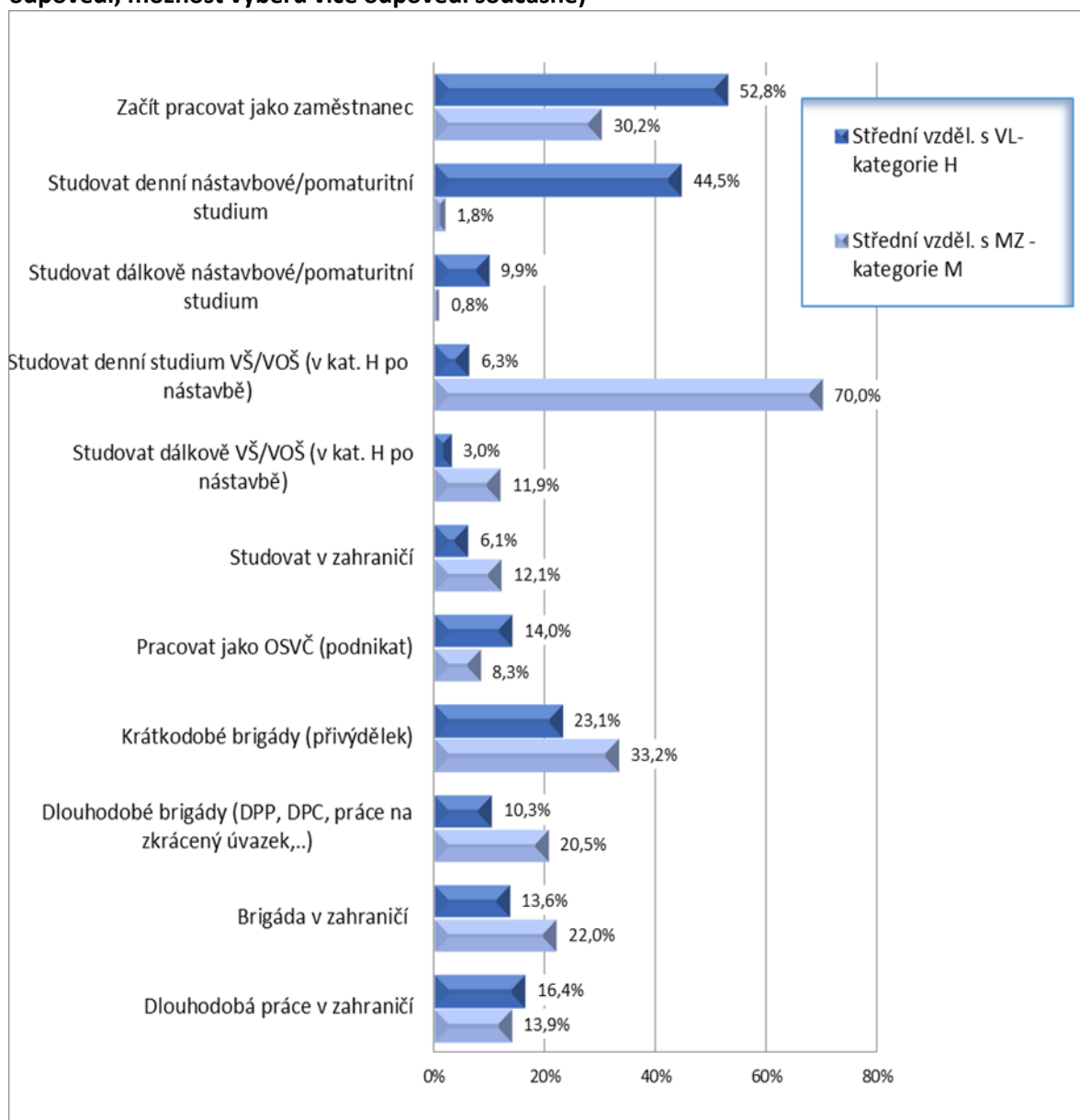
Absolventi středních škol tedy hodnotí úroveň většiny kompetencí, které získali v průběhu studia na střední škole, pozitivně. Celkovou úroveň školní přípravy posuzují mírně pozitivněji absolventi maturitních oborů kategorie M než vyučení – kladně se vyjádřilo 86,6 % z nich oproti 78,6 % vyučených. Z hlediska jednotlivých kompetencí hodnotí absolventi nejlépe úroveň odborných teoretických znalostí a dovedností (89,6 % maturantů a 85,3 % vyučených) a dále všeobecné znalosti (83,0 %, resp. 82,0 %). Vyučení hodnotí mírně příznivěji získanou úroveň odborných praktických znalostí než absolventi maturitních oborů (81,2 % oproti 73,1 %), naopak úroveň cizího jazyka, prezentačních dovedností a komunikačních dovedností je slabší.

5. STUDIJNÍ A PRACOVNÍ ZÁMĚRY ABSOLVENTŮ

5.1 STUDIJNÍ A PRACOVNÍ PLÁNY BUDOUCÍCH ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL

Přechod na trh práce neprobíhá z hlediska kohorty absolventů středních škol jednorázově, ale postupně. Řada absolventů pokračuje v nástavbovém studiu nebo terciárním vzdělávání, někteří kombinují různé formy pracovní a studijní aktivity, takže pouze část absolventů vstupuje přímo na trh práce. Součástí šetření bylo i zjištění, jaké jsou pracovní a studijní plány absolventů středních škol v době před ukončením studia. Vzhledem k tomu, že se jednalo o plánované aktivity, měli budoucí absolventi možnost uvést více různých variant současně.

Obr. 5.1: Studijní a pracovní plány absolventů středních škol po ukončení střední školy (v % odpovědí, možnost výběru více odpovědí současně)

Z výsledků vyplynulo, že v závěru studia přibližně polovina vyučených plánovala vstoupit na pracovní trh v ČR (52,8 %) a začít pracovat jako zaměstnanec. Dalších 14,0 % zvažovalo práci jako OSVČ. Poměrně vysoké procento vyučených chtělo zahájit denní nástavbové studium (44,5 %) a asi 9,9 % uvedlo jako jednu z variant záměr studovat maturitní nastavbu dálkově. Necelá čtvrtina vyučených si chtěla přivydělávat formou krátkodobých brigád (23,1 %) a kolem 10 % mělo v úmyslu pracovat na brigádách dlouhodobě. Nezanedbatelné procento uvedlo, že se chce pokusit získat brigádu v zahraničí (13,6 %) nebo pracovat dlouhodobě v zahraničí (16,4 %).

Absolventi maturitních oborů (kategorie M) chtěli nejčastěji pokračovat v terciárním vzdělávání, z toho přibližně 70,0 % mělo v úmyslu studovat v denním studiu a 11,9 % zvažovalo i dálkovou formu studia. Přibližně 12 % uvedlo jako jednu ze zvažovaných variant snahu pokusit se o studium v zahraničí. Pouze 30 % z nich chtělo bezprostředně po maturitě vstoupit na trh práce jako zaměstnanec a 8,3 % uvedlo záměr uplatnit se jako OSVČ. Kromě studia vysoké školy absolventi počítali s různými formami přivýdělku. Přibližně třetina absolventů maturitních oborů (33,2 %) uvedla, že plánují přivydělávat si formou krátkodobých brigád, 20,5 % chtělo pracovat na částečný úvazek na DPP nebo DPČ a více než pětina zvažovala pracovní brigádu v zahraničí.

Pokud porovnáme obě kategorie vzdělání, pak vyučení nejčastěji chtějí bezprostředně po ukončení střední školy vstoupit do zaměstnaneckého poměru (52,8 %) nebo začít studovat v denním nástavbovém studiu (44,5 %). Dále přibližně 23,0 % zvažuje krátkodobý přivýdělek, 14,0 % uvažuje, že by pracovalo jako OSVČ. Nezanedbatelné procento vyučených zvažuje jako jednu z možností získání brigády nebo dlouhodobé práce v zahraničí (13,6 %, resp. 16,4 %). Absolventi maturitních oborů chtějí nejčastěji pokračovat v denním studiu v terciárním vzdělávání (70,0 %), přibližně 30,0 % vyjádřilo záměr začít po střední škole pracovat jako zaměstnanec. Ve srovnání s vyučenými plánují častěji krátkodobé brigády jak v rámci ČR (33,2 %), tak i v zahraničí (22,0 %), naopak méně často uvažují o práci jako OSVČ.

5.2 STUDIJNÍ ZÁMĚRY ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL

5.2.1 OBOR DALŠÍHO STUDIA

Většina absolventů maturitních oborů a asi polovina vyučených uvedla, že po ukončení střední školy uvažují o pokračování ve studiu. Konkrétně v rámci sledovaného vzorku uvedlo kolem 70 % absolventů maturitních oborů (jako jednu z variant), že chtějí zahájit denní studium VŠ, případně VOŠ, necelých 12 % uvažovalo o dálkovém studiu. V kategorii vyučených projevilo zájem o denní studium nastavby kolem 44,5 % a o dálkovou formu necelých 10 %.

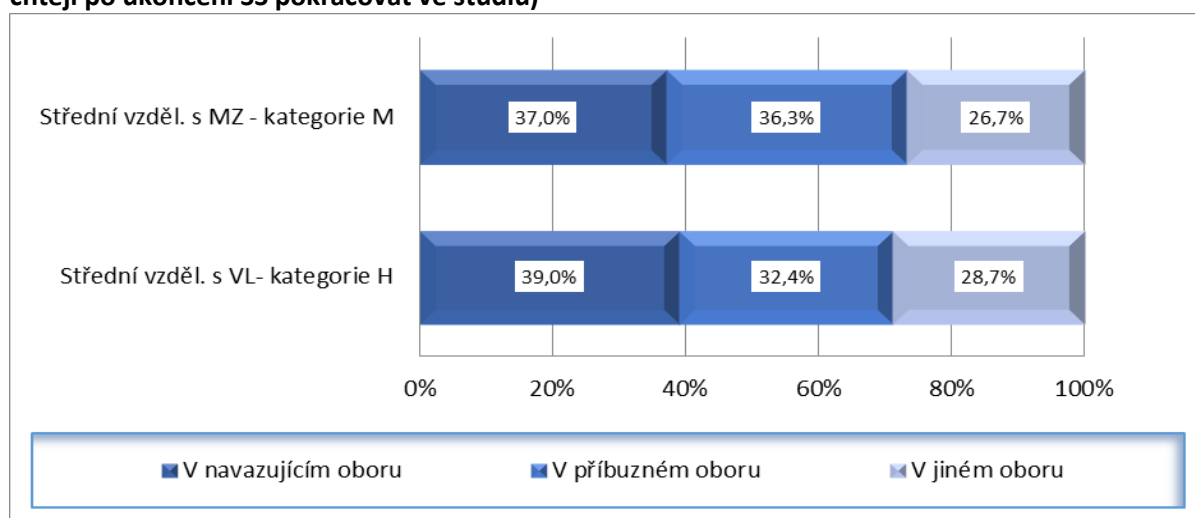
Vzhledem k tomu, že nadpoloviční podíl absolventů obou sledovaných kategorií vzdělání zároveň není spokojen s původně absolvovaným oborem a v případě možnosti opakované hypotetické volby by svůj obor změnili, je pokračování v terciárním vzdělávání nebo v nástavbovém studiu jednou z možností, jak částečně nebo úplně změnit původní profesní směřování. Podívejme se proto, v jakých oborech chtějí absolventi středních odborných škol pokračovat ve vzdělávání.

Pokud se zaměříme na absolventy, kteří chtěli bezprostředně po ukončení střední školy pokračovat v dalším studiu, pak z absolventů maturitních oborů vyjádřilo záměr pokračovat v terciárním vzdělávání ve stejném nebo obdobném oboru asi 37,0 % a v kategorii absolventů učebních oborů

mělo zájem pokračovat v původním oborovém zaměření asi 39,0 % z nich. Rozdíly tedy nejsou příliš výrazné. Dále více než třetina absolventů by chtěla pokračovat ve vzdělávání v oboru, který je s původním oborem částečně příbuzný (36,3 % absolventů kategorie M, resp. 32,4 % vyučených). Naopak přibližně 26,7 % absolventů maturitních oborů se chce v terciárním vzdělávání věnovat zcela jinému oboru. V případě učebních oborů je tento podíl ještě přibližně o 2. p.b. vyšší a dosahuje 28,7 %. V zásadě tedy více než čtvrtina z těch absolventů středních škol, kteří chtějí dále studovat, má zájem pokračovat ve vzdělávání v jiném oboru, než jaký studovali na střední škole. Důvodem ovšem může být nejen snaha změnit oborové zaměření, ale i skutečnost, že některé obory návazné studium nemají.

Podíváme-li se na pokračování ve studiu z pohledu celého vzorku, tedy nejen té části absolventů, kteří vyjádřili zájem pokračovat v nějaké formě studia, pak z vyučených mělo zájem pokračovat ve studiu ve svém oboru 17 % dotázaných, 15 % se chtělo vzdělávat v příbuzném oboru a 13 % mělo v úmyslu obor změnit. V případě oborů maturitních mělo zájem pokračovat ve studiu svého oboru 28 % maturantů, 27 % chtělo pokračovat v příbuzném oboru a 20 % se chce věnovat studiu v jiném oboru.

Obr. 5.2: V jakém oboru chcete pokračovat ve studiu po ukončení střední školy (% z žáků, kteří chtějí po ukončení SŠ pokračovat ve studiu)

Tab. 5.1: V jakém oboru chce pokračovat ve studiu po ukončení střední školy (% z celého souboru)

	V navazujícím oboru	V příbuzném oboru	V jiném oboru	Neuvažuje o studiu/ neodpověděl	Celkem
Střední vzděl. s VL- kategorie H	17%	15%	13%	55%	100%
Střední vzděl. s MZ - kategorie M	28%	27%	20%	25%	100%

5.2.2 PŘIPRAVENOST ABSOLVENTŮ PRO POKRAČOVÁNÍ VE VZDĚLÁVÁNÍ

Odborné střední školy připravují absolventy jak pro vstup na trh práce, tak pro pokračování ve vzdělávání. Jak již bylo uvedeno, z absolventů maturitních oborů má na základě průzkumu zájem pokračovat ve vzdělávání většina maturantů a kolem poloviny vyučených. Příprava pro pokračování

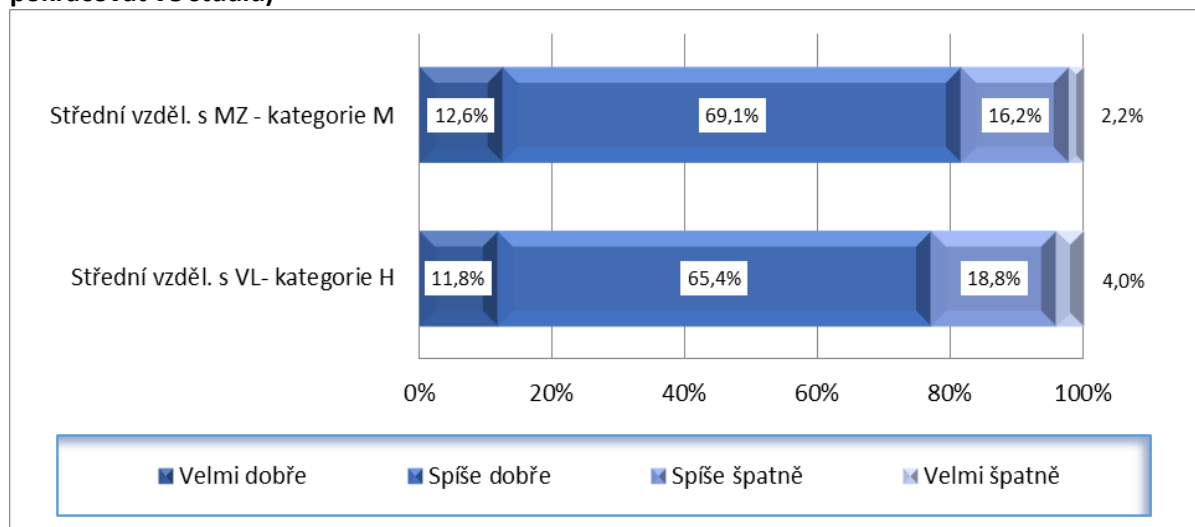
ve vzdělávání se tak stává více podstatnou. Podívejme se, jak se cítí být budoucí absolventi připraveni.

Velmi dobře se cítí být pro další studium připraveno 12,6 % z těch absolventů maturitních oborů, kteří chtějí pokračovat v nějaké formě vzdělávání, u vyučených je situace obdobná (11,8 %). Většina absolventů maturitních oborů hodnotí svoji připravenost jako spíše dobrou (69,1 %), u vyučených se podíl opět příliš neliší (65,4 %). Naopak asi 18 % z těch absolventů maturitních oborů, kteří se chtějí přihlásit do terciárního studia, se domnívá, že pro studium dobře připraveni nejsou. V kategorii vyučených hodnotí svoji připravenost nedostatečně asi 22,0 % z těch, kteří chtějí zkusit nástavbové studium.

Vyučení i absolventi maturitních oborů, kteří mají zájem pokračovat ve vzdělávání, se tedy subjektivně vzhledem ke svým dalším studijním plánům v terciárním vzdělávání, resp. v nástavbovém studiu u vyučených, cítí být připraveni přibližně stejně. Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že procento vyučených, kteří pokračují ve vzdělávání, je podstatně nižší.

Pokračování ve studiu je obtížnější v případech, kdy mají absolventi snahu zároveň změnit obor studia. Z vyučených, kteří chtějí dále pokračovat, hodnotí svoji připravenost ke studiu pozitivně 86 % těch, kteří se chtějí přihlásit ke studiu v navazujícím oboru, 76 % těch, kteří mají v úmyslu studovat v příbuzném oboru, ale jenom 67 % vyučených, kteří chtějí pokračovat v jiném oboru. V maturitních oborech je situace obdobná.

Obr. 5.3: Hodnocení připravenosti pokračovat ve studiu (% z žáků, kteří chtějí po ukončení SŠ pokračovat ve studiu)

Tab. 5.2: Jak hodnotíte svoji připravenost pro úspěšné pokračování ve vzdělávání (v % z absolventů, kteří chtějí pokračovat ve studiu)

Kategorie vzdělání/ V jakém oboru chce dále studovat?	Velmi dobře	Spíše dobře	Spíše špatně	Velmi špatně	Celkový součet
Střední vzděl. s VL- kategorie H - celkem	12%	65%	19%	4%	100%
V navazujícím oboru	14%	72%	9%	5%	100%
V příbuzném oboru	10%	66%	23%	1%	100%
V jiném oboru	10%	56%	27%	6%	100%
Střední vzděl. s MZ - kategorie M - celkem	13%	69%	16%	2%	100%

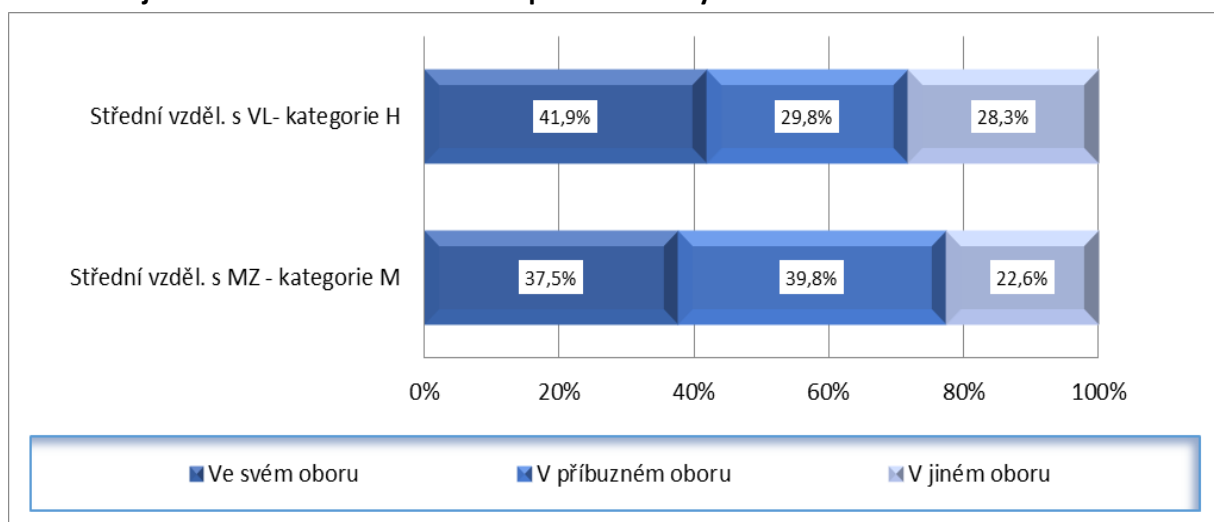
V navazujícím oboru	15%	74%	10%	1%	100%
V příbuzném oboru	12%	71%	15%	2%	100%
V jiném oboru	10%	59%	27%	4%	100%

6. UPLATNĚNÍ ABSOLVENTŮ VE VYSTUDOVANÉM OBORU

6.1 ZÁJEM ABSOLVENTŮ O PRÁCI V OBORU

Skutečnost, zda absolventi po ukončení studia na střední škole, začnou pracovat ve vystudovaném oboru, nebo si najdou práci mimo svůj obor, závisí na řadě faktorů. Podstatný je především samotný zájem absolventa uplatnit se ve vystudovaném oboru, ekonomická situace, poptávka zaměstnavatelů v místě bydliště, nabízené finanční a pracovní podmínky a podobně. Svoji roli hraje i možnost získat zaměstnání prostřednictvím sociálních vazeb a kontaktů nebo výhodná pracovní nabídka.

Obr. 6.1 Zájem absolventů středních škol uplatnit se ve vystudovaném oboru

V kategorii vyučených má zájem pracovat ve svém oboru 41,9 % z nich, dalších 29,8 % se chce uplatnit v příbuzném oboru. Celkově tedy 71,7 % vyučených plánuje pracovat ve svém nebo v příbuzném oboru, zatímco 28,3 % vyučených má v úmyslu odejít za prací do jiného oboru. V kategorii maturitních oborů je podíl absolventů, kteří se chtějí uplatnit přímo v oboru, mírně nižší, dosahuje jen 37,5 %, ovšem na druhé straně je zde vyšší podíl těch, kteří mají zájem se uplatnit v příbuzném oboru (39,8 %). Výsledný podíl absolventů, kteří plánují pracovat v oboru nebo v příbuzném oboru tak dosahuje 77,3 %. Procento absolventů, kteří chtějí odejít do jiného oboru, tak činí jen 22,6 %, což je zhruba o 6 p.b. méně než v kategorii vyučených.¹¹

¹¹ Zaměříme-li se pouze na vyučené, kteří chtějí bezprostředně po ukončení střední školy vstoupit přímo na trh práce do zaměstnaneckého poměru, dosahuje podíl těch, kteří mají v úmyslu zahájit pracovní dráhu v oboru asi 49,4 %, v příbuzném oboru 25,3 % a v jiném oboru také 25,3 %. V kategorii maturantů, kteří chtějí po ukončení střední školy vstoupit do zaměstnaneckého poměru, se chce přímo v oboru uplatnit 40,6 %, v příbuzném oboru 37,3 % a do jiného oboru chce odejít

Plánování odchodu do jiného nebo příbuzného oboru souvisí často s volbou dalšího studia. Vyučení, kteří chtějí pracovat ve svém oboru, častěji chtějí pokračovat ve studiu stejného nebo obdobného oborového zaměření (53,0 %). Naopak z těch, kteří chtějí odejít za prací do jiného oboru, má nadpoloviční většina (59,7 %) zájem se dále vzdělávat v jiném oboru. V kategorii maturitních oborů je tento vztah ještě výraznější. Z těch, kteří mají v úmyslu pracovat v jiném oboru, chce získat vzdělání v jiném oboru kolem 86,0 % z nich.

Tab. 6.1: Zájem o práci v oboru v souvislosti s dalším (plánovaným) studiem (v % absolventů, kteří chtějí pokračovat ve studiu)

Kde chce pracovat?	Kde chce dál studovat?			
	Ve svém oboru	V příbuzném oboru	V jiném oboru	Celkový součet
Střední vzděl. s VL- kategorie H	39,0%	32,4%	28,7%	100,0%
Ve svém oboru	53,0%	34,0%	13,0%	100,0%
V příbuzném oboru	36,8%	43,2%	20,0%	100,0%
V jiném oboru	23,4%	16,9%	59,7%	100,0%
Střední vzděl. s MZ - kategorie M	36,9%	36,4%	26,7%	100,0%
Ve svém oboru	74,6%	20,9%	4,5%	100,0%
V příbuzném oboru	19,8%	64,7%	15,5%	100,0%
V jiném oboru	3,9%	9,9%	86,2%	100,0%

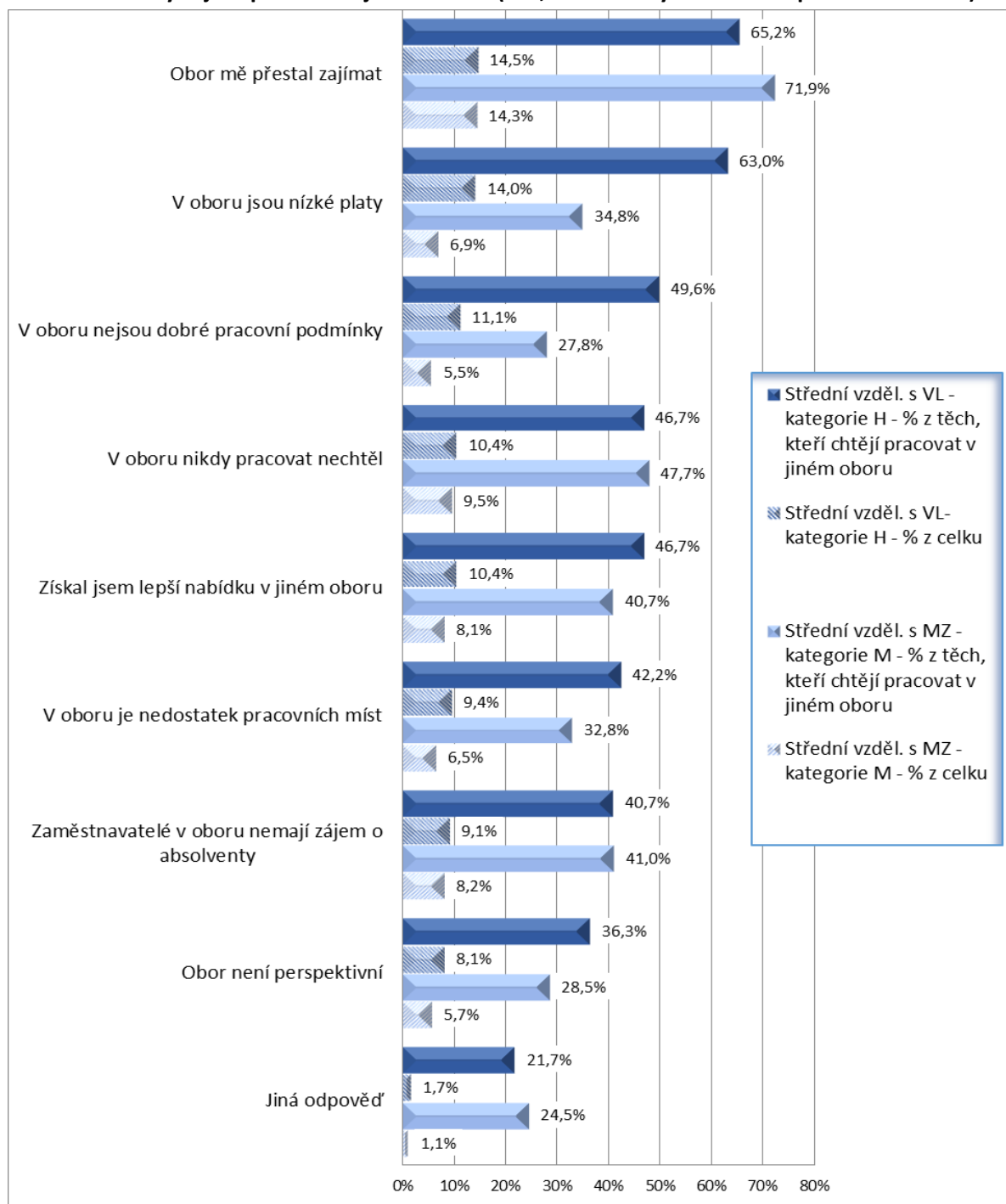
6.2 DŮVODY ODCHODU ZA PRACÍ DO JINÉHO OBORU

Nejčastějším důvodem, proč si absolventi středních škol chtějí najít práci mimo vystudovaný obor, je **ztráta zájmu o obor**. Odpověď „obor mě přestal zajímat“ je nejfrekventovanější jak v kategorii vyučených, tak i u absolventů maturitních oborů. Z absolventů učebních oborů ji uvedlo 65,2 % z těch, kteří mají v úmyslu odejít do jiného oboru (14,5 % z celého vzorku vyučených) a v kategorii absolventů maturitních oborů (kategorie M) dokonce 71,9 % z těch, kteří plánují práci mimo obor (14,3 % z celého vzorku absolventů maturitních oborů kategorie M).

Vyučení na dalších místech žebříčku mezi důvody, proč chtějí pracovat v jiném oboru, uvádějí, že v jejich oboru jsou nízké platy (63,0 % z vyučených, kteří plánují odejít mimo obor a 14,0 % z vyučených v celku) nebo tam nejsou **dobré pracovní podmínky**. Tento důvod uvádí 49,6 % z těch vyučených, jejichž záměrem je pracovat mimo obor (11,1 % z celého souboru vyučených). Poměrně vysoké procento vyučených rovněž uvedlo, že **dostali lepší nabídku v jiném oboru** (46,7 %, resp. 10,4 % z celého souboru vyučených). Na druhou stranu téměř stejný podíl vyučených si hledá práci v jiném oboru z důvodu **nedostatku pracovních míst v absolvovaném oboru** (42,2 %, resp. 9,4 % ze souboru vyučených), **nezájmu zaměstnavatelů o absolventy oboru** (40,7 %, resp. 9,1 %) nebo proto, že **obor není perspektivní**.

22,1 %. Absolventi, kteří vstupují bezprostředně po ukončení střední školy na trh práce, tedy častěji plánují najít si práci přímo v oboru, rozdílly ale nejsou nijak zásadní.

Obr. 6.2 Důvody zájmu pracovat v jiném oboru (v %, možnost výběru více odpovědí současně)

Ve skupině maturantů je kromě ztráty zájmu o obor častá odpověď, že absolvent v oboru nikdy pracovat nechtěl. To uvedlo 47,7 % z těch absolventů maturitních oborů, kteří chtějí odejít za práci mimo obor. Původní nezájem o obor je ovšem stejně častým důvodem i u vyučených, podobně jako další důvody - **nezájem zaměstnavatelů v oboru** nebo **získání lepší nabídky v oboru**. Zastoupení těchto důvodů se u vyučených a maturantů zásadním způsobem neliší. Maturanti ovšem podstatně méně často chtějí pracovat mimo obor z důvodu nízkého finančního ohodnocení (34,8 % z těch, kteří mají v úmyslu si najít práci mimo obor, což je 6,9 % z celého souboru) a rovněž procento absolventů

odcházejících z důvodu nevhodných pracovních podmínek je podstatně nižší – 27,8 % (5,5 % z celého souboru maturantů).

V kategorii vyučených se mezi důvody odchodu za prací mimo vystudovaný obor vyskytuje nejčastěji ztráta zájmu o obor. Dále ve srovnání s maturitními obory častěji uvádějí důvody související s nespokojeností s uplatněním daného oboru na trhu práce, především s nízkým platovým ohodnocením a špatnými pracovními podmínkami. Rovněž nedostatek pracovních míst v oboru je častějším důvodem zvažovaného odchodu mimo obor častěji u vyučených (42,2 %, resp. 9,4 % oproti 32,8 %, resp. 6,5 %). Podobně je to s odpovědí, že vystudovaný obor není perspektivní, který opět častěji zmiňují vyučení (36,3 %, resp. 80,1 % oproti 28,5 %, resp. 5,7 %). V kategorii absolventů maturitních oborů jsou převažujícími důvody ztráta zájmu o obor nebo skutečnost, že absolvent v oboru vlastně nikdy pracovat nechtěl.

Kategorie „jiný důvod“ není zastoupena příliš často (21,7 %, resp. 24,5 % z těch, kteří chtějí odejít pracovat mimo obor). Absolventi uvádějí například, že výběr oboru považují za omyl („Zjistil jsem, že chci studovat jazyky, Postupem času jsem zjistil, že jsem se netrefil do toho, co bych chtěl dělat celý svůj život. Obor je zajímavý a nemůžu říct, že o něj úplně nemám zájem. Jen jsem našla jiný, který mě vážně baví“).

Důvodem odchodu za prací do jiného oboru jsou někdy i zdravotní problémy, např. alergie („Jsem pekařka s alergií na žitnou mouku, bohužel mi to zjistili až na konci druhého ročníku“). Někteří uvádějí, že je odradilo samotné studium („Střední škola mi znechutila tento obor“).

6.3 ZÁJEM UPLATNIT SE V OBORU VE VZTAHU K PŮVODNÍMU ZÁJMU O OBOR

Vzhledem k demografickému poklesu žáků vzniká v některých oborech nedostatek absolventů a je snaha žáky do těchto oborů přilákat, např. na základě finančních pobídek a stipendií. Jak ukazují výsledky šetření, je vhodné, aby i v těchto případech byl výběr oboru co nejvíce v souladu se zájmovým zaměřením žáka. Výsledky analýz totiž ukazují, že v případech, kdy žák vstupuje do oboru, o který nemá žádný zájem, velmi často se snaží z oboru odejít a najít si pracovní uplatnění jinde.

Ze skupiny vyučených, kteří původní obor rozhodně studovat nechtěli, má v úmyslu si najít práci mimo obor přibližně polovina z nich. Přímo v absolvovaném oboru se chce uplatnit jen 13,3 % z nich.

Ve skupině maturitních oborů je situace obdobná. Z absolventů, kteří obor rozhodně chtěli studovat, se v něm hodlá uplatnit téměř 60,0 % z nich a dalších asi 35 % si chce najít práci v příbuzném oboru. Naopak u absolventů, kteří obor rozhodně nechtěli studovat, je pak zájem o uplatnění v oboru zcela minimální – pouze 4,9 %.

Tab. 6.2: Zájem o práci v oboru ve vztahu k původnímu zájmu o studium oboru

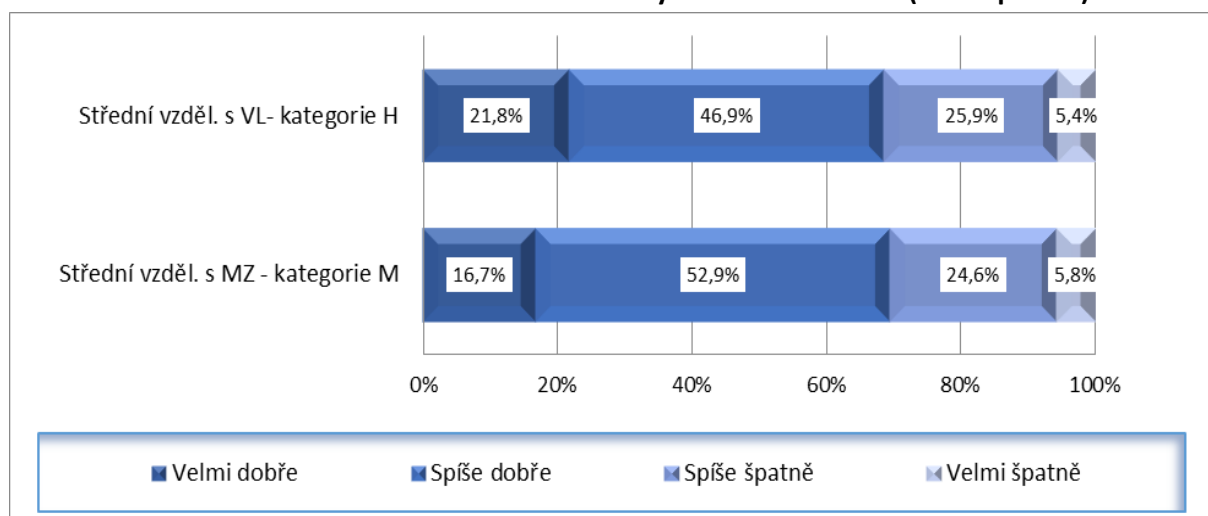
Přál jste si původně studovat tento obor?	Chce pracovat			Celkový součet
	Ve svém oboru	V příbuzném oboru	V jiném oboru	
Střední vzděl. s VL - kategorie H	42,0%	29,9%	28,2%	100,0%
Rozhodně ano	68,6%	20,3%	11,0%	100,0%
Spíše ano	36,6%	36,6%	26,8%	100,0%
Spíše ne	12,8%	31,9%	55,3%	100,0%
Rozhodně ne	13,3%	36,7%	50,0%	100,0%
Střední vzděl. s MZ - kategorie M	37,5%	39,8%	22,6%	100,0%
Rozhodně ano	56,8%	34,5%	8,7%	100,0%
Spíše ano	29,6%	47,4%	23,0%	100,0%
Spíše ne	19,0%	30,2%	50,8%	100,0%
Rozhodně ne	4,9%	29,5%	65,6%	100,0%

6.4 HODNOCENÍ MOŽNOSTI ZÍSKAT ZAMĚŠTNÁNÍ V OBORU

Jak absolventi hodnotí možnosti získání zaměstnání ve vystudovaném oboru? V kategorii vyučených se celkově asi dvě třetiny (68,6 %) domnívají, že možnosti získat pracovní uplatnění v jejich oboru jsou „velmi dobré“ (21,8 %) nebo „spíše dobré“ (46,9 %). Naopak 25,9 % si myslí, že získat zaměstnání v oboru půjde „spíše špatně“ a 5,4 % hodnotí šance na získání zaměstnání velmi negativně.

Absolventi maturitních oborů posuzují možnost získat zaměstnání ve svém oboru podobně - 69,6 % ji hodnotí kladně. Liší se pouze v tom, že mírně nižší podíl absolventů se domnívá, že získat zaměstnání v oboru půjde „velmi dobře“ (16,7 %), zatímco vyšší je podíl těch, kteří se domnívají, že šance jsou „spíše dobré“ (52,9 %). Celkově jsou ovšem rozdíly mezi kladným a záporným hodnocením v uvedených kategoriích vzdělání nevýrazné.

Obr. 6.3 Hodnocení možností získání zaměstnání ve vystudovaném oboru (v % odpovědí)

Absolventi učebních i maturitních oborů hodnotí možnost získat zaměstnání v oboru přibližně stejně. V obou kategoriích se přibližně dvě třetiny domnívají, že získají zaměstnání v oboru velmi snadno nebo spíše snadno.

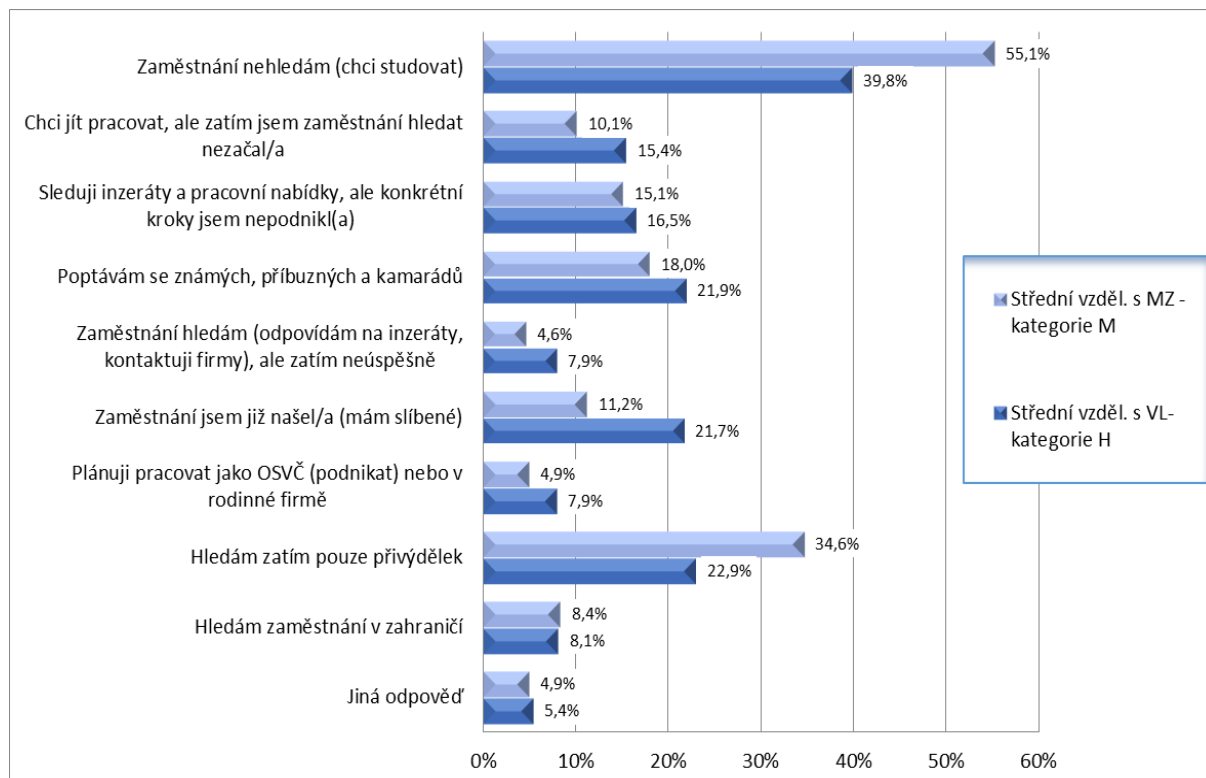
7. HLEDÁNÍ ZAMĚSTNÁNÍ

7.1 STRATEGIE HLEDÁNÍ ZAMĚSTNÁNÍ

Jakým způsobem si žáci v závěru studia na střední škole hledají zaměstnání a jaká je jejich aktivita v tomto směru?

Vzhledem k tomu, že většina absolventů maturitních oborů má v úmyslu pokračovat v terciárním vzdělávání, více než polovina z nich zaměstnání v závěru studia na střední škole nehledá (55,1 %) a 34,6 % se snaží zajistit si pouze přívýdělek. Příliš aktivní nejsou v závěru studia ani ti, kteří plánují vstoupit na trh práce. Přibližně 10 % chce po maturitě začít pracovat, ale dosud si zaměstnání hledat nezačali, 15,1 % sleduje inzeráty s nabídkami, ale nepodnikli žádné konkrétní kroky k získání zaměstnání, 18,0 % se poptává kamarádů a příbuzných. Pouze 11,2 % budoucích maturantů mělo již před ukončením studia (duben-květen) přislíbeno zaměstnání a 4,6 % podnikalo aktivní kroky k získání zaměstnání, ale neúspěšně.

Obr. 7.1: Strategie hledání zaměstnání (% kladných odpovědí, možnost výběru více odpovědí současně)

Vyučení jsou z hlediska hledání zaměstnání v závěru studia na střední škole přirozeně aktivnější, protože větší procento z nich vstupuje přímo na trh práce. Zaměstnání ani jiné pracovní uplatnění si

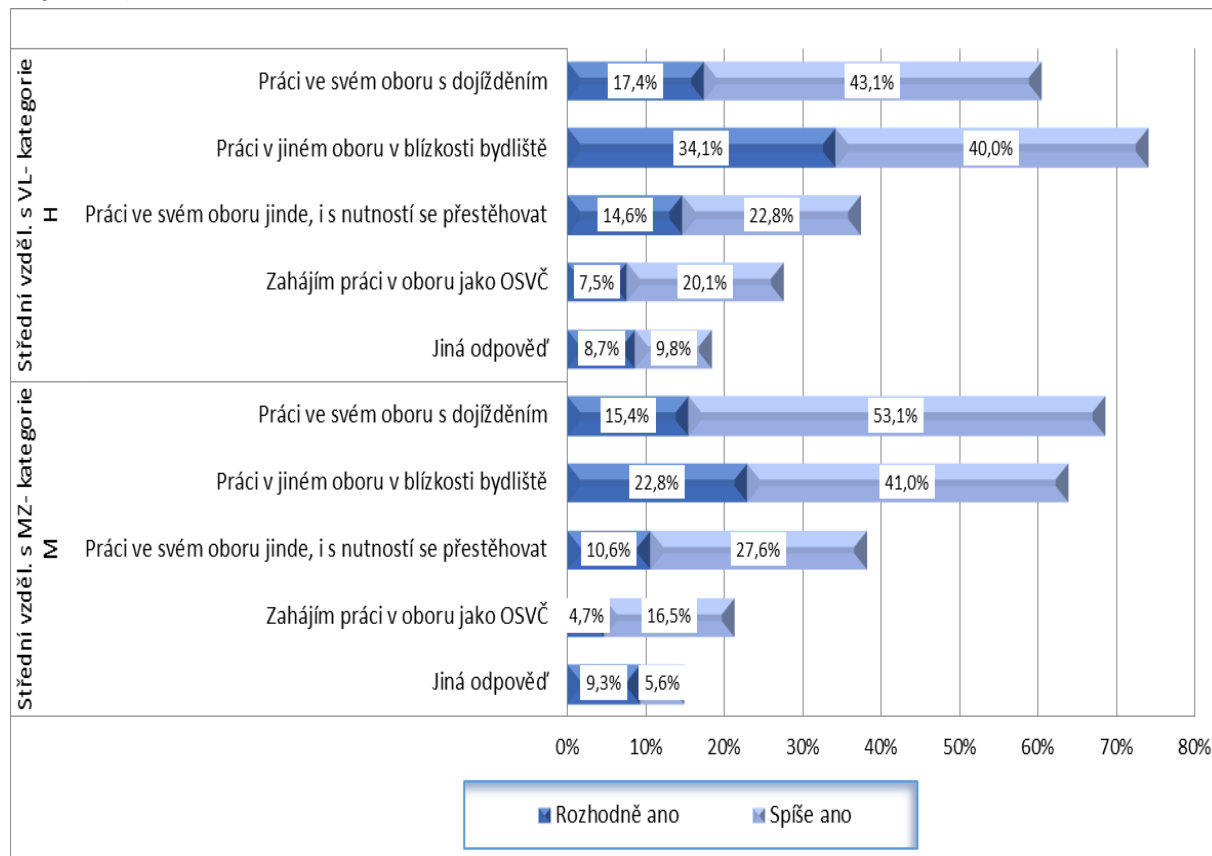
nehledalo kolem 40,0 % z nich a 22,9 % hledalo jen přivýdělek. Přibližně 15,1 % uvedlo, že zaměstnání zatím hledat nezačali, i když plánují, že po ukončení střední školy začnou pracovat, 16 % sleduje inzeráty, ale nepodnikli žádné konkrétní kroky k získání zaměstnání, 21,9 % se poptává u příbuzných a známých. Celkově je aktivita budoucích absolventů učebních oborů vyšší, ovšem podíl těch, kteří měli již před vyučením přislíbené zaměstnání, dosahoval jen 21,7 %.

7.2 ZPŮSOBY ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ SE ZÍSKÁNÍM ZAMĚŠTNÁNÍ

Pokud by absolventi učebních a maturitních oborů středních škol nemohli sehnat práci v oboru, ve kterém by chtěli pracovat, preferovali by částečně rozdílné strategie řešení.

Vyučení by v případě, že by nemohli najít zaměstnání v oboru (ve kterém chtějí pracovat) častěji zvolili variantu **hledání zaměstnání v místě bydliště, ale v jiném oboru**. Toto řešení by zvolilo 74,1% z nich, přitom rozhodně by ho preferovalo 34,1 % a dalších 40,0 % spíše preferovalo. **Druhou nejčastější strategií vyučených je najít si práci v oboru s dojížděním**. Tuto variantu by zvolilo celkově 60,5%, ovšem rozhodně by ji preferovalo jen 17,4 % vyučených a spíše preferovalo 43,1 %. **Hledání práce ve svém oboru s nutností se přestěhovat** uvedlo jen 37,4%, z toho pouze 14,6% by toto řešení rozhodně zvolilo. V případě problémů se získáním zaměstnání ve svém oboru by dále více než čtvrtina vyučených uvažovala o zahájení práce jako OSVČ (27,6 %). Z nich ovšem jen 7,5 % uvedlo odpověď „rozhodně ano“.

Obr. 7.2: Hledání uplatnění v případě obtíží se získáním zaměstnání v oboru (v % odpovědí)

Ve skupině absolventů maturitních oborů by preferovaným způsobem řešení problémů se získáním zaměstnání bylo hledání práce ve svém oboru s dojížděním, kterou by zvolilo 68,5 % z nich. Podíl odpovědí „rozhodně ano“ ovšem není dominantní (15,4 %) a převažuje odpověď „spíše ano“ (53,1 %). Práci v jiném oboru v místě bydliště by absolventi maturitních oborů preferovali méně často než vyučení (celkově 63,9%, z toho 22,8 % rozhodně ano a 41,0 % spíše ano). Podíl těch, kteří by situaci řešili hledáním práce ve svém oboru s nutností se přestěhovat je opět podobný situaci u vyučených a ani z hlediska případného zahájení práce jako OSVČ se obě skupiny příliš neliší.

Tab. 7.2: Hledání uplatnění v případě obtíží se získáním zaměstnání v oboru (v % odpovědí)

		Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Celkový součet
Střední vzděl. s VL- kategorií H	Práci v jiném oboru v blízkosti bydliště	34,1%	40,0%	16,7%	9,2%	100,0%
	Práci ve svém oboru s dojížděním	17,4%	43,1%	26,8%	12,8%	100,0%
	Práci ve svém oboru jinde, i s nutností se přestěhovat	14,6%	22,8%	29,3%	33,3%	100,0%
	Jiná odpověď	8,7%	9,8%	13,9%	67,6%	100,0%
	Zahájím práci v oboru jako OSVČ	7,5%	20,1%	38,1%	34,3%	100,0%
Střední vzděl. s MZ- kategorií M	Práci v jiném oboru v blízkosti bydliště	22,8%	41,0%	27,5%	8,7%	100,0%
	Práci ve svém oboru s dojížděním	15,4%	53,1%	23,8%	7,7%	100,0%
	Práci ve svém oboru jinde, i s nutností se přestěhovat	10,6%	27,6%	33,6%	28,2%	100,0%
	Zahájím práci v oboru jako OSVČ	4,7%	16,5%	41,0%	37,8%	100,0%
	Jiná odpověď	9,3%	5,6%	14,9%	70,2%	100,0%

V zásadě tedy můžeme shrnout, že v případě potíží se získáním zaměstnání v oboru (ve kterém chce absolvent pracovat) v místě bydliště, absolventi preferují 2 varianty řešení – najít si práci v jiném oboru s dojížděním nebo si najít práci v jiném oboru v místě bydliště. Vyučení by si častěji našli zaměstnání v jiném oboru v místě bydliště (74,1 %), zatímco absolventi maturitních oborů by nejčastěji hledali zaměstnání v oboru i za cenu dojíždění (68,5 %). Rozdíly ale nejsou příliš velké.

Ochotu eventuálně se přestěhovat za práci v případě potíží se získáním zaměstnání v oboru uvedlo kolem 38 % vyučených i absolventů maturitních oborů, podíl těch, kteří uvedli odpověď rozhodně ano je ovšem poměrně nízký – 14,6 %, resp. 10,6 %.

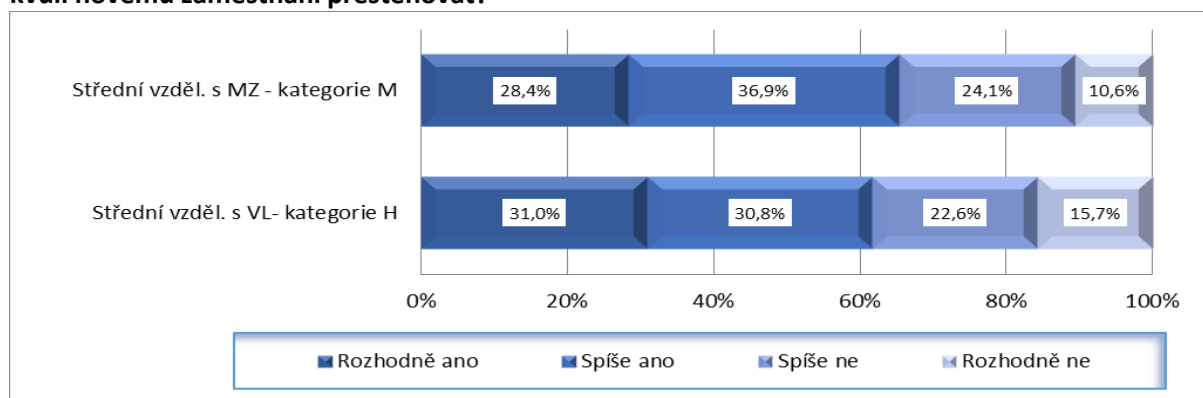
7.3 MOBILITA ABSOLVENTŮ STŘEDNÍCH ŠKOL

V České republice se tradičně uvádí, že ochota pracovníků stěhovat se za práci nebo dojíždět do zaměstnání není příliš vysoká. K důvodům patří zřejmě i vlastnická struktura bydlení, nedostatečná dopravní obslužnost a infrastruktura a rovněž vysoký podíl pracujících žen, kdy je obtížné sladit

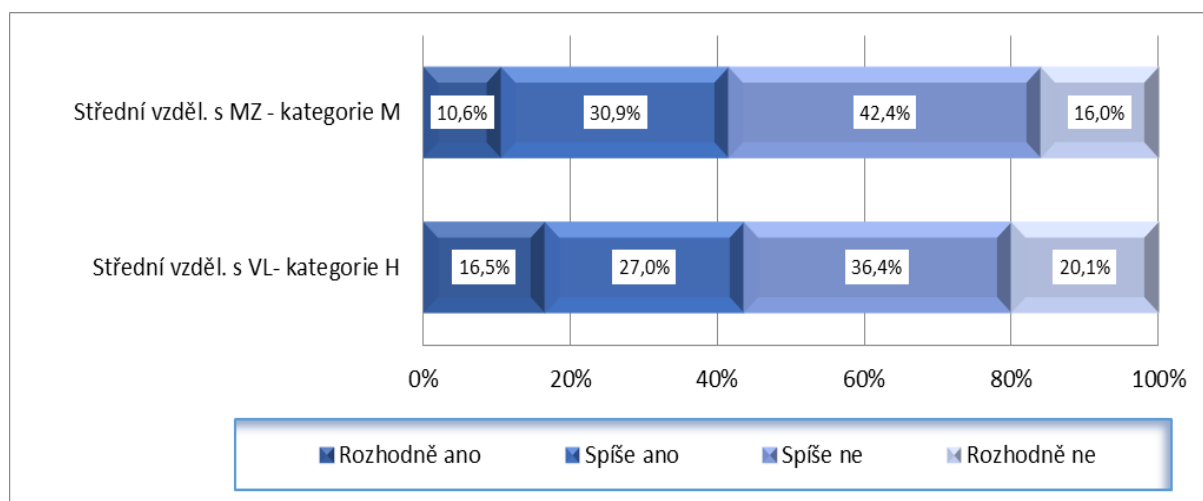
možnosti rodinného a pracovního života. V rámci našeho průzkumu jsme zjišťovali ochotu absolventů přestěhovat se nebo dojíždět za prací nejen v případě problémů se získáním zaměstnání v oboru, kterému jsme se věnovali výše, ale i v případě nezaměstnanosti absolventa a potíží sehnat práci obecně.

Ochotu k přestěhování vyjádřilo v případě nezaměstnanosti a nemožnosti získat zaměstnání v místě bydliště 61,7 % vyučených absolventů kategorie H (z toho 31,0 % rozhodně ano a 28,4 % spíše ano) a 65,3 % absolventů maturitních oborů (z toho 28,4 % rozhodně ano a 36,9 % spíše ano). Hypotetická ochota přestěhovat se za prací se tedy zdá poměrně značná.¹² Deklarovaná ochota dojíždět více než 50 km do zaměstnání je nižší než ochota absolventů středních škol se v případě nezaměstnanosti přestěhovat. V kategorii vyučených uvedlo ochotu dojíždět denně za prací více než 50 km kolem 43,5 % (z toho 10,6 % rozhodně ano a 30,9 % spíše ano) a asi 41,6 % absolventů maturitních oborů (rozhodně ano 16,5 % a 27,0 % spíše ano).

Obr. 7.3: Pokud byste v budoucnu nenašel/a zaměstnání a byl/a nezaměstnaný, jste ochoten/a se kvůli novému zaměstnání přestěhovat?

Obr. 7.4: Pokud byste v budoucnu nenašel/a zaměstnání a byl/a nezaměstnaný, jste ochoten/a kvůli novému zaměstnání denně dojíždět více než 50 km?

¹² Podle šetření agentury STEM, Trendy 4/2011 byl podíl Čechů ochotných se přestěhovat v případě ztráty pracovního místa pouze kolem 38 %. Ve skupině absolventů středních škol se tedy jeví ochota k mobilitě jako vyšší. To může naznačovat větší mobilitu mladých, ovšem může to být ovlivněno i skutečností, že absolventi středních škol ještě zpravidla vázání vlastní rodinou, partnerem a podobně.

8. CO ABSOLVENTŮM CHYBÍ PRO ÚSPĚŠNÝ VSTUP NA TRH PRÁCE?

8.1 PŘIPRAVENOST PRO VSTUP NA TRH PRÁCE - KOMPETENCE

Součástí šetření bylo i zjištění, jak se budoucí absolventi cítí být připraveni z hlediska (předpokládaných) požadavků zaměstnavatelů a znalostí potřebných pro získání zaměstnání a v jakých oblastech mají podle svého názoru největší nedostatky a slabá místa. Zatímco v kapitole 4 se hodnocení kompetencí vztahovalo k získané úrovni vzdělání z hlediska očekávání a hodnocení samotných absolventů, v této otázce absolventi posuzovali své kompetence vzhledem k požadavkům trhu práce.

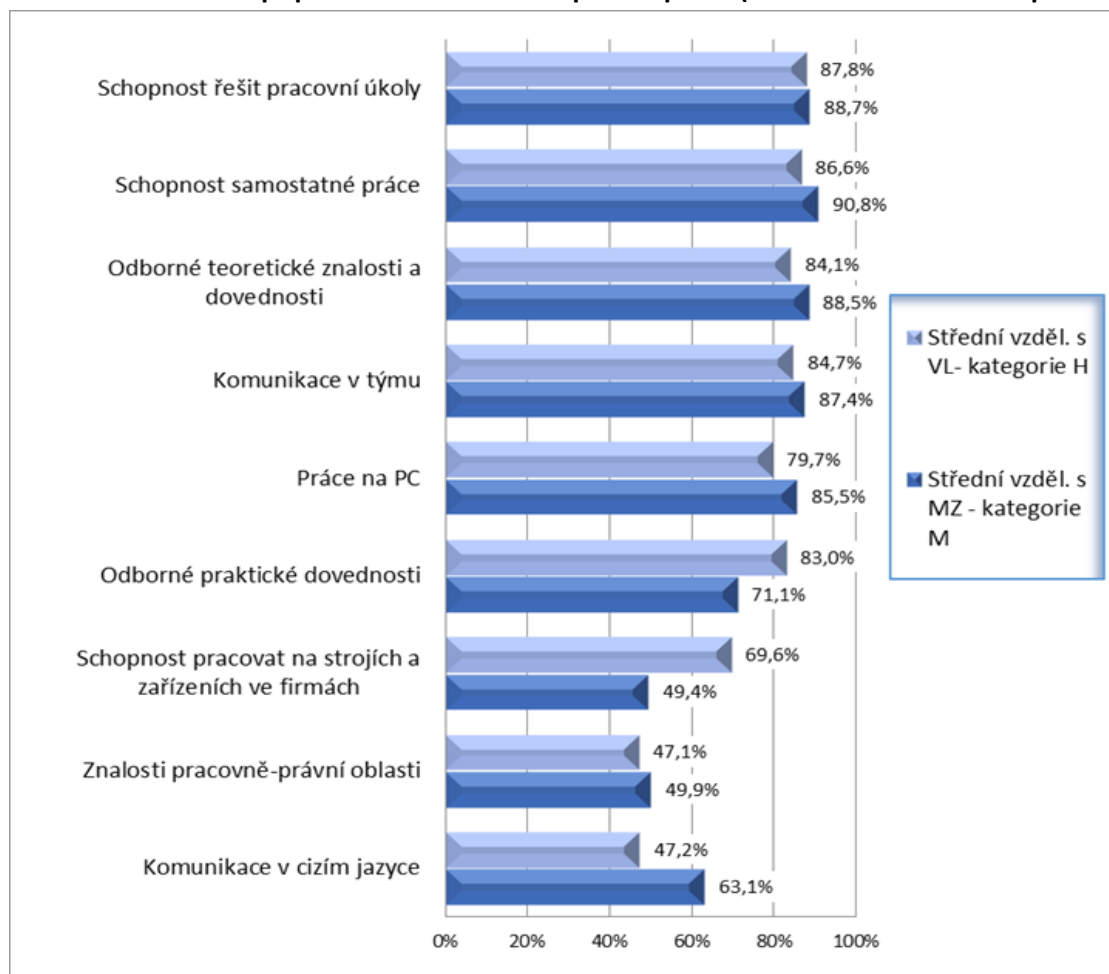
Podíváme-li se nejprve, v jakých oblastech jsou absolventi středních škol podle svého názoru nejlépe připraveni plnit požadavky trhu práce, pak pozitivně posuzují především úroveň klíčových kompetencí. Nejlépe hodnotí svoji **schopnost řešit pracovní úkoly**. Tu pozitivně posuzuje 87,8 % vyučených (kategorie H) a 88,7 % absolventů maturitních oborů (kategorie M). Velmi dobrá je podle názoru absolventů i **schopnost pracovat samostatně**, kde se kladně vyjádřilo 86,6 % vyučených a 90,8 % absolventů maturitních oborů. Jen mírně nižší je hodnocení **schopnosti komunikovat v týmu**.

Z hlediska uplatnění znalostí získaných v průběhu studia na trhu práce je podstatná úroveň odborných kompetencí. Absolventi hodnotí velmi dobře zejména **odborné teoretické znalosti**. V této oblasti se cítí být rozhodně dobře nebo spíše dobře připraveno 84,1 % vyučených, hodnocení absolventů maturitních oborů je mírně lepší (88,5 %). Naopak **odborné praktické znalosti posuzují** absolventi maturitních oborů poněkud hůře, a to jak ve srovnání s vyučenými (71,1 % oproti 83,0 %), tak i v porovnání s úrovní **teoretických znalostí**.

K podstatným kompetencím potřebným pro uplatnění na trhu práce patří **schopnost pracovat na PC**. **Z hlediska požadavků zaměstnavatelů se cítí být v této oblasti dobře nebo velmi dobře připraveno** asi 85,5 % budoucích absolventů maturitních oborů, ale jen 79,7 % vyučených.

K hůře hodnoceným dovednostem patří schopnost zařadit se do provozu a pracovat na strojích a zařízeních ve firmě. V této oblasti se cítí být připraveno kolem 69,6 % vyučených. Poměrně nízké jsou znalosti absolventů v pracovní-právní oblasti (předpisy, pojištění, hledání zaměstnání, ...), kde se absolventi cítí být značně nejistí (jen asi 47,1 % vyučených a 49,9 % maturantů je spokojeno). **Tradičně poměrně nízká je připravenost absolventů středních škol komunikovat v cizím jazyce**. V této oblasti se jen 63,1 % maturantů domnívá, že jejich znalosti odpovídají požadavku trhu práce a u vyučených je to jen 47,2 %.

Obr. 8.1: Hodnocení připravenosti absolventů pro trh práce (v % rozhodně dobře + spíše dobře)

8.2 KONKRÉTNÍ ZNALOSTI A DOVEDNOSTI, KTERÉ ABSOLVENTŮM PRO UPLATNĚNÍ NA TRHU PRÁCE CHYBÍ

V rámci šetření byla položena i otevřená otázka, jaké konkrétní dovednosti, znalosti nebo informace budoucím absolventům pro vstup na trh práce chybí. V následujícím textu uvádíme kromě kvantitativního vyjádření pro ilustraci i vybrané konkrétní poznámky a připomínky, které názory a zkušenosti absolventů dokreslují. V této souvislosti je nutné upozornit, že se jedná o subjektivní výroky a názory absolventů.

8.2.1 ABSOLVENTI UČEBNÍCH OBORŮ (KATEGORIE H)

▪ PRAXE

Absolventi učebních oborů kategorie H nejčastěji uváděli, že jim pro vstup na trh práce **chybí dostatečná praxe (35,8 %)**. Přivítali by v rámci studia delší praxi nebo praxi z více různorodých provozoven. Dále si stěžují, že v rámci praxe vykonávali i práci, která byla nekvalifikovaná, nebyla pro ně přínosem a podobně.

„Chybí asi všechno, hlavně praxe, jediné co umím je v podstatě nošení pití na tácu jako idiot.“

„Více odborné praxe u různých firem.“

▪ DOSTATEČNÁ ZNALOST CIZÍHO JAZYKA

Přibližně 13,2 % vyučených uvádí, že postrádají **dostatečnou znalost cizího jazyka**, zejména angličtiny na komunikativní úrovni, znalost němčiny jako druhého jazyka nebo odbornou terminologii v cizím jazyce. I když v kategorii vyučených zaměstnavatelé v České republice zpravidla komunikativní znalost cizího jazyka nepožadují, představují nedostatečné jazykové znalosti vyučených limitující faktor pro možné uplatnění v dalších zemích EU.

▪ DOSTATEČNÁ ÚROVEŇ ODBORNÝCH ZNALOSTÍ A DOVEDNOSTÍ

Přibližně 12,6 % vyučených uvedlo, že **nemají dostatečnou úroveň odborných znalostí a dovedností. Podle některých názorů učivo nezahrnovalo nové technologické nebo módní trendy.**

„Nedělal jsem sádrokartony.“

„Málo znalostí ohledně oboru, při studiu jezdce a chovatele koní mi chybí například znalosti o druhu nemocí koní a jejich léčba, denní dávka krmné dávky, pravidla parkuru, drezury a prakticky všech koňských sportovních soutěží.“

„Míchání odstínu barev mi moc nejde.“

„Lepší manuální zdatnost na strojích a přístrojích, chybí dovednosti s malou mechanizací...“

„Nedostatečná všestranná technologická znalost v oboru. Jinak řečeno, celé tři roky studia probíráme pouze základy a stále to samé. Přitom je tolik nových/dalších ale méně obvyklých věcí, které bychom měli znát.“

„Chybí dostatečná znalost nových trendů ve střihu, barvení.“

„Chybí mi práce s ručními stroji, jako je například Motorová pila.“

„Gastronomie se rychle mění a učivo ve škole je zastaralé. Chybí moderní směry a širší obzory ze světové kuchyně.“

„Praktické dovednosti co se zahradnictví týče. Praktická výuka na této škole je velmi opomíjena. Dodnes někteří absolventi školy neumí ani sekat trávu apod. podle správných kritérií. Mistři, i když s námi mají probírat odborné věci, dělají pouze to, co potřebují udělat, a na odbornou výuku nezbývá čas...“

„Praktická příprava, schopnost provádět praktické úkony na stavbě (natahování omítek, zdění...)“

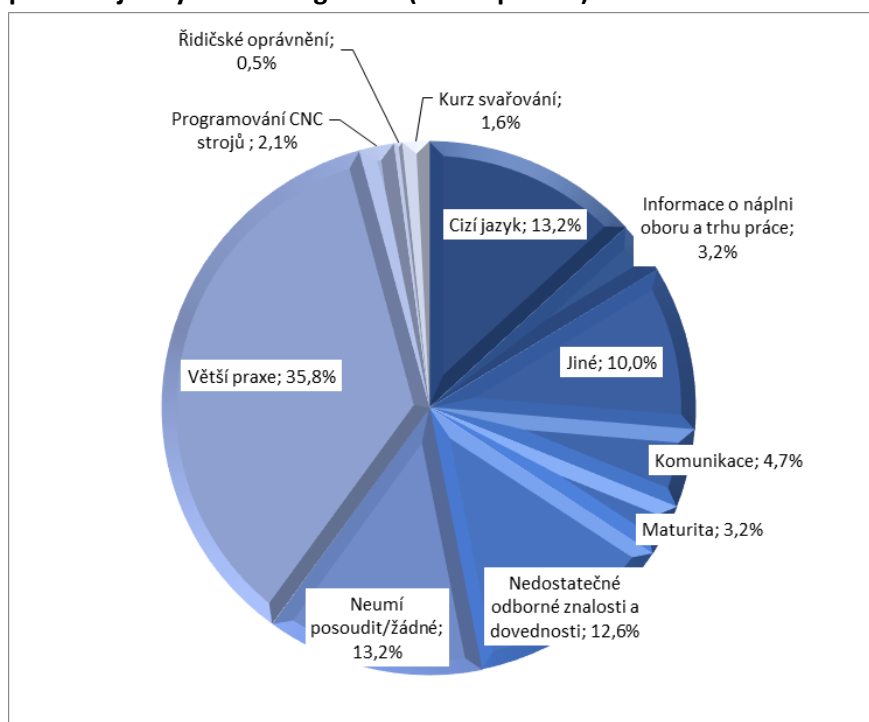
▪ INFORMACE O PRACOVNÍ NÁPLNI OBORU A UPLATNĚNÍ

Vyučeným absolventům dále chybí informace o možnostech uplatnění na trhu práce, volných pracovních místech, znalosti pracovního práva a další (3,2 %).

▪ ŘIDIČSKÝ PRŮKAZ, KURZ SVÁŘENÍ APOD.

Někteří vyučení dále uvádějí, že by potřebovali pro uplatnění na trhu práce řidičský průkaz, certifikáty z kurzu sváření nebo práce na CNC strojích.

Obr. 8.2: Jaké dovednosti a informace absolventi středních škol pro uplatnění na trhu práce postrádají – vyučení kategorie H (v % odpovědí)

8.2.2 ABSOLVENTI MATURITNÍCH OBORŮ (KATEGORIE M)

V následujícím textu uvádíme pro ilustraci kromě kvantitativního vyjádření opět i vybrané konkrétní poznámky a připomínky, které názory a zkušenosti absolventů dokreslují. Zde je třeba rovněž upozornit, že se jedná o subjektivní výroky a názory.

▪ PRAXE

Absolventi maturitních oborů ještě častěji než vyučení postrádají pro lepší uplatnění na trhu práce především větší praxi. Uvedlo to 49,3 % z nich.

„Chybí mi praxe, protože dva týdny praxe ve firmě mi připadá za čtyři roky studia na střední škole opravdu málo.“

„Praxe, která by se započítala do budoucna, protože skoro všude chtějí roční praxi, a tu samozřejmě absolventi nemají.“

„Jedná se o praxi. Nikdo nezaměstná absolventa bez praxe. Je potřeba, aby studenti chodili na praxi po celou školní docházku a praxi si budovali už od prvního ročníku. Naučí se tak rychleji disciplíně, která je k práci potřebná. Úctě, která je potřeba k nadřízenému i klientovi. Vyjadřování, protože mladí lidé mluví jinak než dospělí, používají více sprostých slov, a když musí po ukončení školy mluvit na úrovni, je to těžké. A hlavně praxe by měla být dlouhodobá, já za 14 dní se v CK nenaučila pomalu nic. Praxe probíhala v květnu, kdy je potřeba se soustředit na nové klienty a nikdo se nestará o mladého praktikanta (nepřipraví se přeci o zisk).“

„Lepší zkušenosti s prací na počítači (elektronická dokumentace) a více samostatné (služební) praxe.“

„Studuji obor bez praktické výuky na pracovištích. Bylo by dobré zavést tyto praxe, aby byli studenti seznámeni přímo s prostředím, než aby o tom pouze vedli různé teorie ve výuce v prostorách školy. Absolventi by pak byli mnohem více připraveni, než aby se museli začlenit a zaučit.“

„Bezprostředně po škole mě nikdo bez praxe nebude chtít zaměstnat. Co se týče informací, nelíbí se mi, že praktická část (účtování v programu) byla až v posledním ročníku studia - kolik jsme se toho asi tak mohli stihnout naučit???!“

„Na této střední škole jsme měli první dva roky povinnou praxi ve škole. V období maturitních zkoušek jsme byli povinni si sehnat práci u stavebních firem na 14 dní. Jelikož v tuto dobu mi nebylo ještě 18 let, nemohla jsem být pracovníkem na stavbě. Myslím, že by bylo dobré, aby studenti byli delší dobu v praxi a měli možnost si vyzkoušet co nejvíce druhů prací, aby věděli, co všechno tento obor obnáší.“

▪ DOSTATEČNÁ ZNALOST CIZÍHO JAZYKA

Dostatečnou znalost cizího jazyka postrádá kolem 22,2 % absolventů maturitních oborů. Zejména jim chybí schopnost komunikovat, znalost odborné terminologie, případně druhého jazyka.

„Znalost mého vedlejšího jazyka (Německý jazyk). Znalost jiného cizího jazyka než angličtiny.“

„Komunikace v cizím jazyce na vyšší úrovni (odborné termíny).“

„Chybí mi schopnost komunikovat v cizím jazyce na profesionální úrovni.“

„Chybí mi polština.“

„Učitelé na ANJ krom jednoho absolutně nevyhovující, ani základní znalosti. ANJ jsem se naučil sám.“

▪ PRAKTICKÉ DOVEDNOSTI A ZNALOSTI

Přibližně 10 % absolventů maturitních oborů postrádá praktické dovednosti.

„Praktické dovednosti se softwaru a podobně, které ve škole nemohu získat, protože škola z finančních důvodů nemá licence.“

„Praktické znalosti, zkušenosti, způsob vedení dělníků jako stavbyvedoucí, škola mi řekla nádhernou omáčku, neřekla mi ale prakticky, jak se má takový stavbyvedoucí chovat, co má dělat, jak vystupovat, vyjadřovat se.“

„Praktické dovednosti, znalosti, které budu potřebovat v zaměstnání, ve škole nezískám. Ve škole nejsme vzdělávání, ale pouze testování.“

„Praktické znalosti. Ve škole se používají částečně jiné pracovní postupy než v praxi.“

▪ PRÁCE NA PC, INFORMATIKA, PROGRAMOVÁNÍ

Přibližně 3 % absolventů maturitních oborů uvádělo, že pro uplatnění na trhu práce jim chybí dostatečné znalosti práce na PC, informatika nebo programování. Upozorňují zejména na to, že školy nevyužívají moderní software, obchodní akademie neposkytují dostatečnou výuku účetních programů a podobně.

„Práce s PC. Celou střední školu jsme odborné předměty jak účetnictví aplikovali pouze ručně na papír. Nepřišli jsme do styku s žádnými účetními programy. To samé v předmětu obchodní korespondence.“

„Chtěl jsem informatiku a velká část hodin byla elektrotechnika, php, java, mysql, nulový základ, tragédie. Programuje se tam v C a C++, které už většina dnes nechce.“

„Školy nemají peníze na to, aby se mohlo vyučovat v něčem, co se bude používat i na VŠ. Naprosto zbytečné programování v jazycích, které jsou už 10 let překonané (Pascal, Delphi).“

„Nic mi nechybí, zatím zvládám vše bez problémů, ale moje škola nemá žádnou zásluhu na mých dovednostech. Vše jsem se učil sám, protože to, co se v současnosti učí na SŠ v IT oboru, je úplně k ničemu. Učitelé se tváří jako odborníci a někteří jsou dokonce přesvědčeni o své odbornosti, ale není tomu tak. Učitelé nemají přehled o současných trendech v IT oboru. I přes připomínky ze stran některých znalejších žáků učí dál ten stejný SHIT. Učitelé si nedokáží přiznat, že někteří žáci jsou prostě lepší programátoři, grafici nebo sítaři než oni sami. Moje připomínky k výuce byly brány spíše jako drzost, snaha zesměšnit lektory nebo jako provokace. A díky tomu jsem taky i propadnul a nakonec studoval SŠ 5 let.“

▪ VŠEOBECNÉ A TEORETICKÉ ZNALOSTI

Přibližně 2 % v otevřené odpovědi uvedla, že jim chybí všeobecné a teoretické znalosti.

„Málo všeobecných znalostí - právo, ekonomika pro přijímačky na VŠ.“

„Lepší vzdělání v oboru fyziky přesněji elektrika a elektrotechnika.“

▪ ODBORNÉ ZNALOSTI A DOVEDNOSTI

Více než 4 % absolventů uvedla, že jim pro uplatnění na trhu práce, podle jejich názoru, chybí nejvíce konkrétní odborné znalosti a dovednosti, případně, že zaměření studia bylo příliš teoretické nebo široké.

„Obecný přehled ve výkresech a jiných stavařských základů.“

„Dle mého názoru nám, jakožto lyceářům, chybí nějaké bližší zaměření. Umíme toho hodně, ale ve výsledku prakticky neumíme téměř nic. Možná někdo pochytil něco z programování ve škole, ale jinak jsme spíše teoretický obor, který nás připravuje na VŠ. S tímto bychom ale všichni měli předem počítat a problém v tom nevidím. Lyceum nás (alespoň většinu) naučilo umět si poradit i ve věcech, které se nám zdají na první pohled složité a nezvladatelné. Umíme se tedy vypořádat se situací, kdy nás někdo postaví před nějaký problém, o kterém toho moc nevíme, a následně ho vyřešit. A to rozhodně není pro budoucího zaměstnavatele k zahazení.“

„Obor, který studuji, má strašně široké zaměření. Od každého jsme si řekli něco, ale nic jsme se nenaučili dost na to, abychom to mohli dělat.“

„Větší znalost účetnictví a práce s účetním softwarem.“

„Škola mě nenaučila nic o daních, jejich systému, právním systému, ale hlavně že umím spočítat vektory, pravděpodobnost, funkce a podobně.“

„Dokážu udělat přesně to, co po mě učitelé při projektování požadují, ale nemám pocit, že by to takto mělo v praxi opravdu vypadat a že by to prošlo.“

▪ PŘEDSTAVA O OBORU A MOŽNOSTECH UPLATNĚNÍ, INFORMACE POTŘEBNÉ K HLEDÁNÍ ZAMĚSTNÁNÍ

„Chybí mi celková představa o praxi v tomto oboru. Jak to ve firmách chodí, co požadují apod.“

„Na jakých pracovištích mohu všude pracovat.“

„Možná by nebyl špatný větší rozhled, co se týká progresu ve firmách. Kam se z jaké pozice můžu dostat.“

„Zda se mohou posílat životopisy, i když nemám dokončenou střední školu.“

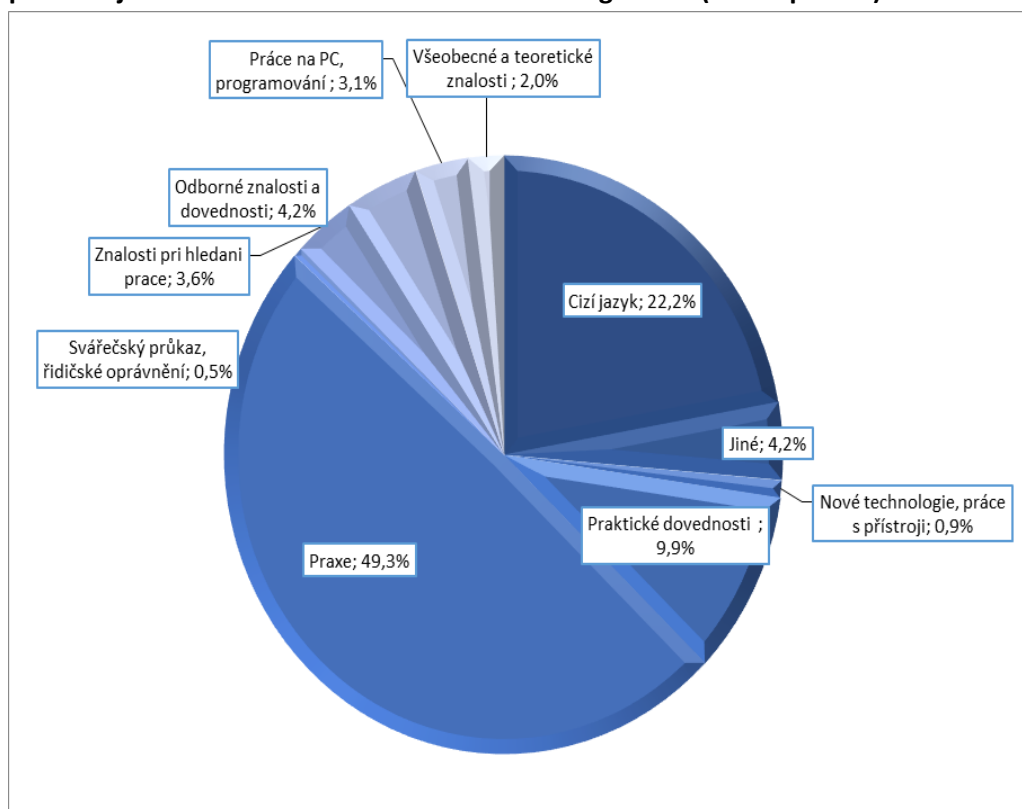
„Nerozumím spoustě věcí, co se týká úřadů práce, různých povinností, které po ukončení studia nastávají. Nikdy je nikdo ve škole nevysvětlí. Nikdo Vám neřekne, nenaučí, jak to probíhá na úřadu práce, co je to pojištění...“

„Nikdo mi nikdy neřekl, jak správně vyplnit administrativní listiny (např. Daňové přiznání).“

„Jak začít podnikat.“

„Web pro čerstvě ukončené absolventy.“

Obr. 8.3: Jaké dovednosti a informace absolventi středních škol pro uplatnění na trhu práce postrádají – absolventi maturitních oborů - kategorie M (v % odpovědí)

Záměrem úkolu bylo zmapovat situaci absolventů středních odborných škol v období přechodu na trh práce, případně do terciárního vzdělávání. Šetření se zaměřilo na dvě kategorie vzdělání – absolventy oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou (kategorie M) a absolventy oborů středního vzdělání s výučním listem (kategorie H) a jejich vzájemné porovnání. Z hlediska tematického byly sledovány 4 okruhy problémů. Prvním bylo zmapování faktorů, které ovlivnily rozhodování žáků o volbě oboru a kategorie vzdělání. Druhým okruhem bylo zpětné zhodnocení spokojenosti absolventů s výběrem oboru i vzdělání a získanými kompetencemi. Třetí, a zároveň nejrozsáhlejší oblastí bylo zjištění dalších pracovních a studijních plánů absolventů, včetně jejich zájmu uplatnit se v oboru. Důležitou oblastí pak bylo o zhodnocení otázky, jaké znalosti, dovednosti a informace absolventům pro uplatnění na trhu práce chybí.

Prvním okruhem bylo zjištění, jakým způsobem probíhalo kariérové rozhodování žáků.

- Můžeme konstatovat, že nejvýznamnějšími důvody žáků pro volbu oboru jsou zájem o obor (76,6 % v kategorii učebních oborů a 81,7 % u maturitních oborů) a snadné uplatnění na trhu práce (64,1 %, resp. 68,6 %) a blízkost školy (58,6 % u učebních oborů, resp. 54,8 % u maturitních oborů), dále blízkost školy. Žáci vstupující do maturitních oborů jsou častěji motivováni předpokládaným finančním ohodnocením v oboru (61,1 % oproti 50,1 % u učebních oborů), naopak žáci učebních oborů mírně častěji berou v úvahu poptávku zaměstnavatelů přímo v regionu (49,9 % oproti 42,5 %). Budoucí učňové jsou při výběru oboru podstatně více limitováni horším prospěchem a nepřijetím do původního oboru, na druhou stranu se zde začíná projevovat motivace prostřednictvím stipendií.
- Z hlediska subjektů, které se podílely na rozhodování žáků, si žáci vybírali obor nejčastěji na základě vlastního rozhodnutí (85,1 % žáků učebních oborů a 86,9 % žáků maturitních oborů). Přibližně polovina žáků vzala v úvahu názor rodičů nebo dalších příbuzných, častěji se přitom nechali ovlivnit budoucí žáci maturitních oborů (56,3 % oproti 43,9 %). Poměrně výrazný vliv na rozhodování o volbě oboru měli dále lidé z praxe (24,3 %, resp. 22,5 %) a kamarádi (20,8 %, resp. 24,3 %).
- Jaké důvody ovlivnily žáky při výběru úrovně vzdělání? Významným faktorem, podle kterého se žáci rozhodovali, zda si zvolit učební nebo maturitní obor, byl prospěch, a to v pozitivním i negativním smyslu. Maturitní vzdělání si z důvodu dobrého prospěchu zvolilo necelých 80 % žáků, kteří studovali maturitní obor. Naopak horší prospěch ovlivnil výběr učebního oboru 37,5 % žáků učebních oborů. Dalšími důvody pro výběr maturitní úrovně vzdělání byla možnost pokračovat ve studiu na VŠ, dobré platové ohodnocení a přání rodičů. Motivace pro volbu učebního oboru je odlišná. Pro žáky je důležité prakticky zaměřené studium (71,0 %) a kratší doba studia. Méně jsou motivováni přáním rodičů nebo očekáváním finančního ohodnocení. I pro ně je ovšem významná možnost pokračovat v nástavbovém maturitním studiu (63,7 %).

Druhá oblast šetření byla zaměřena na zpětné zhodnocení spokojenosti absolventů středních škol s absolvovaným oborem a úrovní vzdělání.

- Součástí zpětného posouzení volby vzdělávací cesty je tzv. **míra identifikace s oborem**, která vyjadřuje podíl absolventů, kteří by si v případě, že by mohli svoji studijní volbu zopakovat, vybrali znovu stejný obor studia. Celkově míra identifikace s oborem není příliš vysoká. Při hypotetické možnosti zopakovat volbu oboru by si stejný obor vybralo 61,6 % absolventů středního vzdělání s MZ (kategorie M) a 53,7 % absolventů učebních oborů kategorie H. Více než třetina absolventů maturitních oborů kategorie M a téměř polovina absolventů učebních oborů by tedy volbu oboru změnila.
- Nejdůležitějšími důvody, proč by absolventi učebních i maturitních oborů dali zpětně přednost jinému oboru, je ztráta zájmu o svůj obor. Dále by často preferovali obor s více praktickou výukou. U vyučených je dále častým důvodem nízký plat v oboru a také skutečnost, že obor původně studovat nechtěli. Naopak na příliš velkou náročnost oboru si stěžují spíše absolventi maturitních oborů. Část absolventů maturitních oborů uvádí, že by raději preferovali všeobecné vzdělání (8,3 % ze souboru maturantů), především z důvodu omezení při volbě vysokoškolského vzdělání.
- Z hlediska spokojenosti se zvolenou kategorií vzdělání jsou tradičně podstatně spokojenější absolventi maturitních oborů. Z nich by tento typ studia znovu zvolilo 70,4 %. Naopak u vyučených je podíl těch, kteří by chtěli znovu absolvovat učební obor podstatně nižší (44,7 %). Nejčastěji by vyučení dali (hypoteticky) přednost střednímu vzdělání s odborným výcvikem a maturitní zkouškou (31,7 %). Část vyučených by se podle svého vyjádření (hypoteticky) pokusila o maturitní studium v kategorii M (22,0 %). Důvodem nespokojenosti části vyučených je preference maturitní úrovně vzdělání. Absolventi maturitních oborů by volili jinou kategorii vzdělání zejména pro praktičtější zaměřenou výuku, nebo z důvodu, že studium bylo příliš náročné. Naopak asi 8,3 % by dala přednost všeobecnému vzdělání na gymnáziu.
- Celkově pak podíl vyučených, kteří by v případě hypotetické opakované volby nezměnili ani obor studia, ani kategorii vzdělání, je poměrně nízký, dosahuje jen asi jedné třetiny (31,3 %). Ve skupině maturantů v kategorii M by svoji vzdělanostní volbu zopakovala téměř polovina z nich (48,8 %).
- Další oblastí, ve které proběhlo zpětné hodnocení, bylo zjištění spokojenosti se získanou úrovní kompetencí. Absolventi středních škol pozitivně hodnotili (subjektivně, ve vztahu ke svému očekávání) úroveň většiny kompetencí, které získali v průběhu střední školy. Celkovou úroveň školní přípravy hodnotili mírně pozitivněji absolventi maturitních oborů kategorie M než vyučení (86,6 % z nich oproti 78,6 % vyučeným). Z hlediska jednotlivých kompetencí posuzují absolventi nejlépe úroveň odborných teoretických znalostí a dovedností a dále všeobecné znalosti. Vyučení hodnotí mírně pozitivněji získanou úroveň odborných praktických znalostí (81,2 % oproti 73,1 %), naopak úroveň cizího jazyka, prezentačních dovedností a komunikačních dovedností je pozitivněji posuzována v kategorii maturitních oborů.

Třetí oblastí, na kterou se šetření zaměřilo, bylo zmapování pracovních a studijních záměrů absolventů po ukončení střední školy.

- Vyučení chtějí bezprostředně po ukončení střední školy nejčastěji vstoupit do zaměstnaneckého poměru (52,8 %) nebo začít studovat v denním nástavbovém studiu (44,5 %). Absolventi maturitních oborů chtějí nejčastěji pokračovat v denním studiu v terciárním vzdělávání (70,0 %), přibližně 30,0 vyjádřilo záměr pracovat jako zaměstnanec. Ve srovnání s

vyučenými plánují častěji krátkodobé brigády v rámci ČR (33,2 %), tak i v zahraničí (22,0 %), naopak méně často uvažují o práci jako OSVČ.

- Jednou z důležitých otázek souvisejících s přechodem na trh práce je uplatnění absolventů v oboru. Z kategorie vyučených chtělo v závěru studia pracovat přímo v absolvovaném oboru 41,9 % z nich, dalších 29,8 % se chtělo uplatnit v příbuzném oboru. Celkově tedy 71,7 % vyučených plánovalo pracovat ve svém nebo v příbuzném oboru, zatímco 28,3 % vyučených mělo v úmyslu odejít za prací do jiného oboru. V kategorii maturitních oborů byl podíl absolventů, kteří se chtěli uplatnit přímo v oboru, mírně nižší, dosahoval jen 37,5 %, ovšem na druhé straně je zde vyšší podíl těch, kteří mají zájem se uplatnit v příbuzném oboru (39,8 %). Výsledný podíl absolventů, kteří chtějí pracovat v oboru nebo v příbuzném oboru, tak dosahuje 77,3 %. Procento absolventů, kteří chtějí odejít za prací do oboru, který s původním studiem na střední škole nesouvisí, je 22,6 %, což je zhruba o 6 p.b. méně než v kategorii vyučených.
- V kategorii vyučených se mezi důvody odchodu za prací mimo vystudovaný obor častěji vyskytují důvody související s nespokojeností s uplatněním daného oboru na trhu práce, především s nízkým platovým ohodnocením a špatnými pracovními podmínkami. Rovněž nedostatek pracovních míst v oboru uvádějí jako důvod zvažovaného odchodu mimo obor častěji vyučení (42,2 %, resp. 9,4 % oproti 32,8 %, resp. 6,5 %). Podobně je to s odpovědí, že vystudovaný obor není perspektivní, který opět uvádějí častěji vyučení (36,3 %, resp. 80,1 % oproti 28,5 %, resp. 5,7 %).
- Absolventi učebních i maturitních oborů hodnotí možnost získat zaměstnání v oboru přibližně stejně. V obou kategoriích se přibližně dvě třetiny z nich domnívají, že získají zaměstnání v oboru velmi snadno nebo spíše snadno.
- Absolventům učebních oborů pro dobré uplatnění na trhu práce nejčastěji chybí větší praxe, konkrétní praktické dovednosti, dále pak cizí jazyk a rovněž část z nich vnímá jako nedostatečné i úroveň svých odborných znalostí a dovedností. Absolventi maturitních oborů opět nejčastěji postrádají praxi a více praktických dovedností, dále lepší znalost cizího jazyka, případně i druhý jazyk (němčinu).

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

Descy, Pascaline – Tessaring, Manfred: The value of learning. Evaluation and impact of education and training. Third report on vocational training research in Europe. Synthesis report. Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities 2005, s. 258-262. (Cedefop Reference series; Sv. 61) ISBN 92-896-0336-4. Zpravodaj - odborné vzdělávání v zahraničí, XVI II, 4/2007, NÚV. Praha 2007. Dostupné na: <http://www.nuov.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2007/Zp0704a.pdf>

Hannan, D. F. a kol.: *The Effect of national institutional differences on education/training to work transition in Europe: a comparative research project (CATEWE) under the DG12 TSER programme* (2000). Zpravodaj, Odborné vzdělávání v zahraničí. Praha: NUOV, 2003.

Koucký, J., Zelenka, M.: *Uplatnění absolventů vysokých škol na trhu práce*. Praha: UK Pedagogická fakulta Středisko vzdělávací politiky, 2009.

Pikálková, S., Vojtěch, V., Kleňha, D.: *Úspěšnost absolventů středních škol ve vysokoškolském studiu, předčasné odchody ze vzdělávání*, NÚV, Praha: 2014.

Trhlíková, J.: *Přechod absolventů středních škol na trh práce - srovnání situace absolventů učebních a maturitních oborů*. Praha: NÚV. 2014.

Úlovec, M., Vojtěch, J.: *Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2015. Předběžná zpráva*. Praha: NÚV, 2015.

Vojtěch, J., Paterová, P.: *Vývoj vzdělanostní a oborové struktury*. Praha: NÚV, 2015.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 545/2014 ze dne 15. května 2014, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 577/98, o organizaci výběrového šetření pracovních sil ve Společenství. Úř. věst. L163,29. 5. 2014, s. 10-14. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1450691769892&uri=CELEX:32014R0545>

Zpravodaj, Odborné vzdělávání v zahraničí. XVI II, 3/2007. Praha: NÚV. 2007. Dostupné na <http://www.nuv.cz/uploads/Periodika/ZPRAVODAJ/2007/Zp0703a.pdf>

www.infoabsolvent.cz

Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce

Vítáme Vás v informačním systému ISA+, který Vám nabízí pomoc při hledání vzdělávací a profesní dráhy. Najdete zde všechny školy a obory vzdělávání, informace k přechodu na trh práce i do dalšího vzdělávání. Při výběru povolání Vám pomůže i Profi test nebo prezentace pracovních činností. Velkým přínosem je ISA+ pro žáky se zdravotním postižením i pro ty, kteří mají studijní problémy.

KAM NA ŠKOLU obory, školy a profese

[Výběr podle oboru](#)
[Výběr podle školy](#)
[Výběr podle povolání](#)
[Výběr podle videa](#)
[Výběr podle obrázků](#)
[Profitest](#)

ABSOLVENTI ŠKOL A TRH PRÁCE

[Vzdělávání a volba oboru](#)
[Využití vzdělání](#)
[Požadavky zaměstnavatelů](#)
[Nezaměstnanost](#)
[Zaměstnanost](#)
[Publikace](#)

BEZ BARIÉR až na trh práce

[Volba školy pro žáky se ZP](#)
[Absolventi se ZP a trh práce](#)
[Předčasné odchody ze vzdělávání](#)
[Statistické přehledy](#)

JAK NA TO rady a doporučení

[Jsem na základce](#)
[Jsem na střední](#)
[Jsem už dospělý](#)
[Jsem poradce](#)

Výrazně inovovaný informační systém ISA+ pomáhá **žákům základních škol** při volbě oboru vzdělání a výběru střední školy, **žákům středních škol** při rozhodování o pokračování ve vzdělávání a při přechodu na trh práce, **výchovným-kariérovým poradcům a učitelům** při poskytování kariérového poradenství a výuce témat Úvodu do světa práce, **managementu škol** při úpravách vlastní vzdělávací nabídky a tvorbě školních vzdělávacích programů.

VÝZNAMNÉ MOŽNOSTI SYSTÉMU:

- možnost **výběru oborů i školních vzdělávacích programů (ŠVP)**,
- **nové videoukázky** – představují práci v technických profesích i přípravu na ně,
- **profitest** – pomůže žákům základních škol při výběru oblasti vzdělávání,
- **výběr podle obrázků** – poskytuje snadnější orientaci ve vzdělávací nabídce SŠ,
- **bez bariér až na trh práce** – nová sekce věnovaná problematice žáků se zdravotním postižením a tématu předčasných odchodů ze vzdělávání,
- **jak na to - rady a doporučení** – různé užitečné informace pro uživatele systému,
- **syntetické stránky** – obsahují soubor informací ke každé skupině oborů,
- **filtry vzdělávací nabídky** – podle zdravotního postižení, vzdálenosti od bydliště, formy studia, zřizovatele, ŠVP,
- **fulltextové vyhledávání** – najde na ISA+ odkazy související se zadaným výrazem.

O inovaci a obsah systému ISA+ se stará Národní ústav pro vzdělávání v rámci udržitelnosti projektu **Kariérové poradenství v podmínkách kurikulární reformy (VIP Kariéra II - KP)**.